

14. заседание

Петък, 8 юлий 1927 година

(Открито отъ подпредседателя д-ръ Б. Вазовъ, въ 16 ч. 10 м.)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: (Звъни) Отварямъ заседанието.

(Отъ заседанието сж отсъствуваха следнитъ народни представители: Николай Алексиевъ, Афузъ Садъкъ Алиевъ, Никола Андреевъ, Мехмедали Герай, Димитъръ Дрънски, д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ, Атанасъ Кайшевъ, Иванъ Кирпиковъ, Величко Кознички, Стоянъ Кърлевъ, Александъръ Малиновъ, Янаки Молдовъ, Димитъръ Нейковъ, Иванъ х. Николовъ, Петъръ Панайотовъ, Христо Статевъ, Стефанъ Г. Стефановъ, Андрей Тодоровъ, Желю Тончевъ и Кръстю п. Цвѣтковъ)

Разрешенъ е отпускъ на следнитъ народни представители:

На г. Къicho Къичевъ — 1 день;
На г. Йорданъ Мирчевъ — 4 дни;
На г. Димитъръ Дрънски — 2 дни и
На г. Никола Мушановъ — 1 день.

Съобщавамъ, че е постъпило питане отъ казанлъшкия народенъ представителъ г. Христо Баевъ къмъ г. министра на вътрешнитъ работи и народното здраве. То се отнася до арестуването на нѣкои лица въ с. Кривина, Новоселска околия. Г. Баевъ пита г. министра на вътрешнитъ работи дали му е известно това и какво е сторилъ.

Питането ще се съобщи на г. министра, за да отговори.

Отъ Министерството на финанситъ е постъпило предложение за освобождаване отъ митни берии пристигналитъ 14 каси бубарски принадлежности на д-ръ Хр. Мановъ отъ Враца, обявени въ вносна декларация на Софийската I-класна митница отъ 2 май 1927 г. подъ № 1913. (Вж. прил. Т. I, № 11)

Ще ви се раздаде.

Г-да! Ще моля да се съгласите, преди да се даде думата на г. министра на външнитъ работи, да разгледаме втората точка отъ дневния редъ, а именно одобрение предложението за освобождаване отъ митни берии внасянитъ отъ Министерството на войната бензинъ, масла, грезъ, карбитъ и пр.

Считамъ, че сте съгласни.

Моля г. секретаря да го прочете.

Замѣстникъ-секретарь П. Гаговъ (д. сг): (Прочита издѣло предложението, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 5)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Които одобряватъ предложението за освобождаване отъ митни берии внасянитъ отъ Министерството на войната бензинъ, масла, грезъ, карбитъ и други консомативни моторни материали, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 2)

Пристаиваме къмъ точка първа отъ дневния редъ — продължение разискванията по отговора на тронното слово.

Има думата г. министърътъ на външнитъ работи и на изповѣданията.

Министъръ А. Буровъ: Г. г. народни представители! Преди всичко, трѣбва да констатирамъ съ особено удоволствие, че всички оратори, които засегнаха въпроситъ отъ нашата външна политика, направиха това съ нужния тактъ и въ единъ духъ на общо българско разбирателство. Азъ съмъ го казвалъ и другъ пѣтъ — ще го повтора и сега — че едно отъ сжщественитъ условия за успѣхитъ на българската външна политика е да бжде тя външна политика на българската държава, а не на едно отдѣлно правителство или на една отдѣлна партия, да има

континкитетъ, да има единство, да бжде тя независима въ своето развитие и прилагане отъ смѣни на кабинети и отъ смѣни на отдѣлни министри. Въ туй отношение, трѣбва да се признае, че отъ нѣколко години насамъ въ нашата Камара и въ нашия общественъ животъ се прави единъ чувствителенъ прогресъ.

Следъ тая констатация, г-да, азъ веднага ще се спра върху ония забележки, изказани отлѣво или отдѣсно, които предизвикватъ нуждата да се дадатъ нѣкои пояснения и да се подчертаятъ още веднѣжъ най-сжщественитъ линии на българската външна политика, тъй както я разбира и я практикува отговорното правителство, което въ този моментъ азъ представявамъ.

Уважаемиятъ г. Малиновъ каза една права мисль — че нищо нѣма промѣнено въ нашата външна политика отъ последнитъ дебати по бюджетопроекта на Външното министерство и че, следователно, нито отъ банкитъ на оппозицията, нито отъ маситъ на министритъ може да се каже нѣщо ново.

Това е вѣрно, г-да! Тая политика остана неизмѣнна, сжщата, и азъ бихъ желалъ било нис, било онѣзи, които ще ни наследятъ, да могатъ да я продължатъ неуклонно съ сжщото упорито постоянство, съ каквото ние досега я прилагаме. Тая политика е диктувана отъ обективнитъ условия, въ които е поставена българската държава, отъ общитъ условия, въ които е поставена Европа, и отъ целитъ и задачитъ на българския народъ и на българската държава.

За постигане на тия цели и задачи тая политика действа въ три посоки. Преди всичко, тя действа въ посока да създаде между България и нейнитъ съседи едни отношения на взаимно довѣрие, на взаимно сътрудничество, на лоялни отношения, почиващи върху принципа на пълното равноправие и върху втори единъ принципъ, тъй же важенъ и сжщественъ — принципътъ на запазване пълната суверенность, пълното достоинство на българската държава. Върху тази база ние протягаме рѣка, върху тази база ние търсимъ приятелства, върху тази база ние разговаряме. И азъ трѣбва да заявя велегласно, че тази наша база, това наше разбиране се напълно възприема отъ всички наши съседи.

Втората насока на нашата държавна външна политика е, да спечелимъ и да развиемъ все повече и повече довѣрието и симпатитъ на великитъ европейски народи, безъ разлика, на всичкитъ. Защото България си дава смѣтка, че при условията, въ които е поставена да действа, при проблемитъ, които тя има да разрешава, едно сжществено условие, sine qua non, за успѣшна, резултатна политика е, да имаме симпатитъ, довѣрието, а следователно, и съдействието на голѣмитъ европейски народи и на тѣхнитъ правителства.

И третата насока е, да култивираме все повече и повече нашата близость съ Обществото на народитъ, да печелимъ все повече и повече неговото ценно довѣрие и съдействие, да вдигаме тамъ, въ тѣзи срѣди, образувани отъ общото сътрудничество на 50 държави, доброто име и престижа на България.

Ето, г-да, тритъ пѣтица, по които външната политика на България работи и ще продължава да работи. Отъ всичко, което се каза тукъ въ Парламента, азъ мога да констатирамъ, че тѣзи три насоки се одобряватъ единодушно отъ цѣлия български Парламентъ, отъ всички обществени течения, представени тукъ, че тѣзи три насоки изразяватъ действително българската държавна външна политика и че никаква критика отникѣде не се чу по отношение на тѣзи три насоки — освенъ малки забележки, имащи може-би

повече характеръ на корективи, или съ които се искатъ разяснения, но не отхвърляне на която и да било отъ тия три насоки.

Нашата политика по отношение съседитѣ. — Каза се отъ нѣкои оратори на опозицията: „Това добро, всички сподѣляме тая политика, но тя сподѣля ли се и отъ съседитѣ, иматъ ли тѣ еднакво разбиране като насъ за нуждата отъ балканско сътрудничество? Ценятъ ли тѣ лоялнитѣ усилия, които прави България, за да се създаде атмосфера на примирителностъ, на довѣрие, на лоялни добросъседски отношения и на близостъ?“ И се изказаха отъ нѣкъде съмнения, че не винаги и не навсѣкѣде усилията на българското правителство въ тая насока сѣ били прагматно оценени и надлежно възприети отъ всички съеди.

Г-да! Когато цените и преценявате нашитѣ отношения, недейте забравя откъде тръгнахме, въ каква атмосфера живѣхме преди години, отъ каква жестока война излъзохме и какви последици, психологически и морални, тази война остави въ душитѣ на народитѣ, които участваха въ нея. Независимо отъ договоритѣ, независимо отъ формалнитѣ тежести, наложени отъ победители на победени, създаде се нѣщо по-тежко, по-неуловимо — и затова по-опасно — нѣщо, което надживѣ войната и продължава да съществува и следъ нея. А то е една отровена атмосфера, създадена отъ омрази, отъ преживѣвания, отъ недовѣрия, отъ мѣстъ. Време трѣбва, и дълго време, за да се изживѣе тази атмосфера; време трѣбва, и дълго време, за да захитнатъ страститѣ, студениятъ разумъ да вземе връхъ надъ чувствата, екзалтираното самосъзнание на победителя да отстъпи мѣсто на здравата преценка, до каква степенъ за всички победители и победени е необходимо сътрудничеството и мирното съжителство на народитѣ на Балканския полуостровъ.

Да не ви е, прочес, чудно, че живѣеки още въ тази атмосфера, наситена съ недовѣрие, ние срѣщаме спънки. Ние трѣбва да разбиваме ледове; ние трѣбва да цисгамъ съзнания отъ отровени впечатления; ние трѣбва да цѣримъ, бихъ казалъ, обществени психологии. И да не си правимъ илюзия, че това ще дойде веднага, че това помрачение психологическо, плодъ на 4-годишно воюване, ще се изпари само чрезъ единъ нашъ жестъ, чрезъ една наша декларация, или чрезъ систематическото следване на една лоялна, мирна политика въ продължение на 4—5—6 години. То нѣма да стане изведнѣжъ.

Но азъ мога да констатирамъ съ удоволствие и съ пълно убеждение, че въ последно време, тоя процесъ на разчистване психологическо, този процесъ на заздравяване международно тукъ, на Балканитѣ, това съзнание у всички за нуждата отъ едно сътрудничество, основано на взаимно зачитане на права и на интереси, на независимостъ държавна, на достолепие народно, прави прог्रेसи; то се развива, то расте. Нови поколения израстватъ и израстватъ съ души по-чисти, необременени съ споменитѣ на кървавото близко минало; нови съзнания на нуждитѣ и на интереситѣ постепено се издигатъ, крепнатъ, натискатъ и заслоняватъ онѣзи чувства, които не почиватъ на никакви обективни преценки, а сѣ плодъ на едно психологическо, тъй да се каже, раздражение. Всѣки денъ донася новъ елементъ на спокойно преценяване, новъ елементъ на съзнание за нуждата отъ това балканско сътрудничество. И следователно, г-да, не трѣбва да се отчайваме, че тая политика на разбирателство, на добросъседство не може да бѣде веднага, напълно и отъ всички разбрана и не може да намѣри веднага отзвукъ. Напротивъ, констатирайки, че тя вече дава отзвукъ. Напротивъ, констатирайки, че тя вече дава известни резултати, констатирайки, че настѣпватъ известни промѣни психологически, ще трѣбва съ още по-голяма упоритостъ, съ още по-голяма устойчивостъ да я продължаваме дотогава, докогато всички сърдця се отворятъ, всички съвѣсти се очистятъ, и въ единъ духъ на довѣрие и на взаимно зачитане, въ единъ духъ на действително балканско сътрудничество настѣпи моментътъ, когато ще може открито и откровенно да се говори върху всички проблеми, които прѣчатъ на това пълно сътрудничество и ще може съ общи усилия да се търси правилното разрешение на тѣзи проблеми.

По отношение нашата външна политика къмъ великитѣ сили. — Азъ чухъ, г-да, тукъ два вида критики. Едната, доста нюансирана и тънка, целѣше да подчертае, че ще трѣбва да се избира нѣкакъ-си измежду великитѣ сили, и че България ще бѣде по-добре подпомогната и по-сигурно ще бѣде протезирана, ако тя направи нѣкакъвъ изборъ.

Е добре, г-да, азъ съмъ решително противъ тази теза. Азъ съмъ дълбоко убеденъ, че България много по-добре ще бѣде протезирана и че нейнитѣ интереси ще бѣдатъ много по-добре запазени, ако тя намѣри протекция у всички европейски народи, у всички правителства на велики държави, отколкото ако се помисли да дѣли мегданъ, да става страна, отколкото ако си помисли, че може да спекулира върху съществуващъ или несъществуващъ антагонизъмъ между велики държави. Ние сме твърде малки, ние сме твърде слаби и всѣка подобна игра рискува да ни тури между две стихии въ борба и да бѣдемъ тамъ смачкани и стрити, безъ да можемъ да разчитаме, че за малка България нѣкой великъ народъ ще жертвува своя миръ и своето спокойствие, за да отстоява нейнитѣ интереси или ангажментитѣ, взети къмъ нейнитѣ интереси.

Трѣбва да прибавя още една мисль, г-да! Азъ съмъ въобще скептикъ, когато се говори за различия въ политиката на голѣмитѣ европейски държави по отношение на Балканитѣ и специално по отношение на България. Нюанси има, тѣ сѣ даже въ темперамента на разнитѣ народи, но да има различия коренни, различия капитални, които да позволятъ на България да намѣри благоприятни решения за себе си при контактъ съ една държава, а да бѣде изложена при контактъ съ друга — азъ въ това дълбоко се съмнявамъ. Голѣмата задача днесъ на европейскитѣ правителства е да запазятъ свещения миръ за своитѣ народи. И като изхождамъ отъ тая точка, мога като отговоренъ министъръ да ви кажа, че въ всички мои контакти и разговори азъ съмъ получавалъ винаги единъ единенъ и единичкъ общъ съветъ: „Продължавайте Вашата политика на миролюбие, крепнете вътрешно! По този пътъ и само по този пътъ вие ще спечелите и нашето съдействие, и нашето довѣрие“. При такива едни указания, ще повторя още веднѣжъ, всѣкакво спекулиране между разнитѣ велики народи и тѣхнитѣ правителства може да даде за България само отрицателни резултати.

Втората критика, която се направи отъ тукъ, бѣ: „Защо въ нашитѣ усилия да култивираме добри отношения съ всички европейски народи и правителства и на първо мѣсто съ великитѣ държави, изключваме съветска Русия? Защо не въясновимъ дипломатическитѣ сношения съ тая голѣма държава, та да можемъ да използваме не само нейната политическа помощ и влияние, но да използваме и онѣзи стопански облаги, които търговскитѣ обмѣни съ Русия би могълъ да даде на България?“

На този въпросъ моятъ отговоръ ще бѣде много ясенъ и много категориченъ, г-да. Никой въ България, никой не би искалъ да види да продължаватъ дълго тѣзи отношения на отчужденостъ между Русия, между руския народъ и България. У всички българи има топло чувство на дълбоки човѣшки симпатии къмъ мъченическия руски народъ. Всѣки отъ насъ би желалъ да подаде братска, признателна ръка и да изрази и своитѣ съчувствия и своята воля къмъ общъ животъ съ този народъ. Но вие познавате условията, въ които се намира днесъ Русия. Азъ не желая да се бъркамъ въ вътрешнитѣ руски работи. Азъ нѣмамъ правото да диктувамъ или да посочвамъ на руския народъ какъвъ политически режимъ той трѣбва да установи въ себе си. Азъ уважавамъ суверенността на този народъ въ неговитѣ вътрешни работи, както желая да бѣде уважена суверенността и на българския народъ по отношение на неговия вътрешенъ животъ. Но, за нещастие, покрай руското съветско правителство, което управлява Русия и съдебата на руския народъ — зле или добре, това не е въ този моментъ тема на моитѣ приказки — съществува друга една организация — третиятъ комунистически интернационалъ, тъй свързана, тъй дълбоко сплотена съ руското правителство, че често пѣти човѣкъ не може да познае и да констатира къде свършва акцията на съветското правителство и къде почва акцията на Коминтерна. Третиятъ комунистически интернационалъ си е задалъ за задача да насажда комунизма не само вътре въ Русия, което би било негово право, да използва срѣдствата на руската държава, не само, за да закрепни единъ режимъ, въ който той върва, а да насажда тоя режимъ съ срѣдства престѣпни въ държави близки или далечни, да смушава тѣхния вътрешенъ животъ, да нарушава тѣхната вътрешна суверенностъ, да предизвиква кърви и стълкновения въ народи, жадни за миръ и спокойствие. За голѣмо нещастие, като че ли България е една отъ странитѣ, която нѣкакъ-си по предилекция привлича особена активностъ на третия интернационалъ. Ние имаме

около насъ държави, които иматъ еднаква стопанска структура, еднакъвъ социаленъ съставъ като нашия — Ромъния, Сърбия, Турция — тъй же близки, а нѣкои по-близки до Русия, откожкото сме ние, защото иматъ общи граници. Но ние тамъ не чувствуваме действието на третия интернационалъ. Той тамъ се явява само като носителъ на една руска политика, политика, нѣмаща нищо общо съ вътрешнитѣ работи на тия държави. По отношение на България ние констатираме отъ редица години отъ страна на третия интернационалъ една активностъ концентрирана, неуклонна, неуморна, която иска да направи отъ България нѣкакъвъ преденъ бастионъ на третия интернационалъ. Тая акция се върши, както казахъ, отъ Коминтерна, но задъ тая работа на Коминтерна ние чувствуваме, ние констатираме всичката сила, всичкото влияние и всичкитѣ сръдства на отговорното руско правителство. Ние не желаемъ България да става мѣсто за социални експерименти. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ) Ние сме сити на кърви. Ние искаме сами да уреждаме нашитѣ работи тукъ — эле или добре — както предоставяме на руситѣ тамъ да уреждатъ своитѣ работи. И докогава, докогато констатираме, че тукъ идватъ подпалвачи, че тукъ влизатъ подкупници, че тукъ се организира отъ вънъ едно дѣло на разрушение и на кърви, нашъ елементаренъ дългъ е, г-да, да запазимъ нашата къща, докожкото можемъ, отъ това пожараще и отъ всички онѣзи усилия отъ вънъ, които сж насочени да го създадатъ, да го улеснятъ и да го засилятъ. Кой отъ васъ, г-да, които се явихте тукъ защитници на възстановяване сношенията съ съветска Русия, би могълъ по съвѣсть да заяви, че едно руско представителство въ България съ всичкия свой кортежъ отъ персоналъ, дипломатически и другъ, нѣма да се обърне на твърде скоро време въ единъ центъръ на комунистическа пропаганда? Кой по съвѣсть би могълъ да поеме тази отговорностъ или да даде тази гаранция, че това нѣма да стане?

Х. Калайджиевъ (раб): Ами какъ има съветски представителства въ Италия и въ Франция?

Министъръ А. Буровъ: Моля Ви се. — (Ако въ една мондиална държава, каквато е Англия, забележете, при едно обществено мнение, толкова свикнало къмъ свобода и зачитане, че много рѣдки сж случаетѣ въ историята, когато срещу политически течения тамъ да се взематъ крути мѣрки; ако въ една Англия, приятелството и доброто разположение на която сж отъ съдбоносно значение за Руската съветска република, върѣжки това тази съветска република си позволи да развива агитации и пропаганда, които принудиха просвѣтеното английско правителство да извърши единъ небивалъ дипломатически ударъ, какво би било въ България?)

А. Стояновъ (раб): Съръ Едуардъ Грей въ една своя речъ преди една седмица каза, че това е една грѣшка на английското правителство.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Какво общо имате съ Русия, та се обаждате? Нали вашата партия е нова. Нова, а то старата комунистическа партия.

А. Стояновъ (раб): Нова партия сме, призната отъ държавата, а не старата комунистическа партия.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Тогава защо не стоите мирно, какво ви бодѣ?

Х. Силянвъ (д. сг): Имате ли нѣщо общо съ третия интернационалъ?

Министъръ А. Буровъ: Положението на съветскитѣ представителства въ Парижъ и Римъ не стои много розово. И азъ нѣма никакъ да бѣда удивенъ, ако въ скоро време научимъ, че и тамъ сж прежснали дипломатическитѣ отношения съ съветска Русия. (И питамъ се азъ: дали тъкмо въ този моментъ, когато се почва една нова борба между западноевропейската демокрация, носителка и създателка на човѣшката култура, и съветския строй и концепции; дали тъкмо въ този моментъ на тази борба ще бѣде една умна крачка за България да вземе страната на Съветската република въ това време, когато представителитѣ на Съветската република се гонятъ отъ Лондонъ, а може-би, и отъ Парижъ, да имъ се отварятъ вратитѣ тукъ, въ София, за да правимъ нови експерименти, да учимъ на умъ и разумъ старитѣ и престарѣли цивилизовани западни демокрации, какъ се управлява човѣшкото и по какъвъ калѣпъ се достига общественото благоденствие. Ние, г-да, които сме решени да вървимъ по-пѣтичката на западната демокрация, които сме решени да търсимъ успѣхи чрезъ нашето миро-

вътрешно развитие, ние, сами го разбираме това, нѣма да направимъ тази фалшива стѣпка, която вътрешно ще носи катастрофи, а външно ще носи една политическа изолитаностъ, може-би, смъртоносна за България. И азъ съмъ убеденъ, че ако вие разсждите този въпросъ, не презъ призмата на едно фанатическо увлѣчение, на едно може-би съучастие, а съ съвѣстта и разума на българи, вие ще бждете първи да одобрите това становище на българското правителство. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

По отношение на третата, какъ да кажа, насока на нашата външна политика, по отношение на Обществото на народитѣ, чува се критики, че напоследъкъ то, както че-ли е изгубило нѣщо отъ своето морално значение или по-право отъ своята ефикасностъ. Взе се поводъ отъ известното предложение на Чембърлейнъ да се намалатъ сеситѣ на съвета на Обществото на народитѣ отъ 4 на 3 и съ това, като че-ли се искаше да се подчертае, какво сферата на дейностъ и значение на тази дейностъ постепенно се стѣснява.

Г-да! Въз основа на такива признаци, азъ мжчно мога да сжда и да направя подобни заключения. За мене Обществото на народитѣ продължава да бѣде и днесъ единъ институтъ отъ историческа важностъ за бждещето развитие на международнитѣ и междудържавнитѣ отношения. То нѣма ефикасна сила, то нѣма армия и флотъ, то не може да побеждава и да налага своитѣ решения съ сила, но то има задъ себе си будната съвѣсть на цѣлото културно човѣчество. Ако вие давате въобще нѣкаква цена на човѣшката съвѣсть, ако вие смѣтате, че тя не е умрѣла, че тя продължава да бѣде факторъ невесомъ, не винаги активно действащъ, но който тежи съ всичката тежестъ на нѣщо стихийно и универсално върху действията на хората; ако вие вървате въ това нѣщо — нѣма да откажете значението на този институтъ, който има за целъ да обедини не само държави и народи, но да обедини човѣшкитѣ съвѣсти въ името на нѣколко основни, ценни — особено ценни за насъ, малкитѣ, слабитѣ, победенитѣ, угнетенитѣ — идеи: идея на миръ, идея на правда, идея на съвѣсть и идея на разбирателство. Тамъ не сж само държави мощни и победителки, които отстояватъ свои интереси и свои права. Тамъ сж и десетки малки държави, които не се движатъ абсолютно отъ никакво чувство на егоизъмъ. Тамъ сж Норвегия, Швеция, Дания, Швейцария, Холандия, Финландия и пр. и пр. държави неутрални, държави просвѣтени; държави, които считатъ, че свещенодействуватъ чрезъ своето участие въ Обществото на народитѣ; държави, които нѣматъ даже свои интереси тамъ да защищаватъ, които се явяватъ тамъ въ ролята на миротворци, въ ролята на носители на вѣчнитѣ човѣшки идеали, на справедливостъ и на правда. Тия обединени съвѣсти могатъ въ даденъ моментъ да бждатъ слаби, тѣ може да срещнатъ противодействие на силни и мощни фактори, тѣ често пѣти не могатъ да огънатъ политиката на голѣми държави, които иматъ да защищаватъ крупни интереси и които често пѣти, подъ натиска на живота, поставятъ тия интереси по-горе отъ абсолютнитѣ изисквания на абсолютната правда и справедливостъ, но тѣ натискатъ неуклонно, тѣ действуватъ, както действува една жива сила, източникътъ на която не може никога да бѣде прежснатъ, защото неговитѣ корени сж въ дълбочинитѣ на човѣшката съвѣсть. И тѣхното действие се чувствува, г-да, и България е една отъ тия нещастни държави да е имала случай на два пѣти въ близкото минало да изпита надѣло всичката ефикасностъ и всичката ползотворностъ на този институтъ.

Имало криза, имало моменти на безсилие. Да. Но това е единъ новъ образъ, въ противоречие съ досегашния манталитетъ на европейскитѣ правителства и, ще прибавя, на европейскитѣ народи, това е единъ институтъ, който тепърва се организира, който тепърва създава своитѣ адепти, който расте и който има всичкитѣ залози за едно развитие мощно, за едно развитие пълно, защото отговаря на най-общитѣ въжелания на човѣшкото къмъ миръ и къмъ правда.

Е добре, г-да, ние сме тамъ. Ние сме решени да останемъ тамъ; ние сме решени да даваме всичкото наше съдействие, колкото и да бѣде скромно то, за да подчертаемъ великата цена, която ние даваме на този институтъ. Ние сме решени да си наложимъ дълго търпение. Ние сме решени да се откажемъ дори отъ критики. Ние не искаме да злословимъ; ние не искаме да злословимъ затуй, защото въ едни къси срокове, въ които все нѣма да се поправятъ всичкитѣ неправди, Обществото на народитѣ се показва безсилно да ни задоволи. Ние ще му правимъ кредитъ, защото сме дълбоко увѣрени, че въ основата си, въ своята съкровена ми-

сълъ и въ своята непосредствена целъ, неговата дейность съвпада абсолютно съ справедливитѣ възжелания и съ неотложнитѣ, бихъ казалъ, нужди на българския народъ.

Да допустнемъ дори, че песимиститѣ, тия, които гледатъ на Обществото на народитѣ не съ моя оптимизъмъ, а съ чувството, че то е институтъ, който умира, да допустнемъ, извамъ, че тѣ сж правитѣ — и въ такъвъ случай не е България, която трѣбва да се яви, за да излѣва и тя или за да приглася погребалната пѣсенъ на този институтъ. Фалитѣтъ на Обществото на народитѣ ще бжде фалитъ на европейската цивилизация, г-да, фалитѣтъ на Обществото на народитѣ ще бжде фалитъ на волята къмъ миръ и къмъ правда на цѣлото човѣчество. И азъ се питамъ: кое европейско правителство и кои народи ще искатъ да поематъ тая страшна историческа отговорность, да отслабятъ, още повече — да премахватъ това дѣло на човѣшка солидарность и на човѣшки миръ?

Вторъ родъ критики се явиха по отношение резултатността на тази политика, изразена въ тритѣ насоки, за които говорихъ.

Г. Малиновъ каза: „Да, нищо ново нѣма въ политиката, нито има нѣщо ново като резултати на тази политика — има дребни работи“. Азъ ще си позволя, не за да приписвамъ като актове на правителството известни успѣхи, а за да прогоня това настроение на песимизъмъ, което води къмъ безсилие, да се спра върху нѣколко моменти на нашата политика, за да посоча и подчертая, че тя съвсемъ не е така нерезултатна, както се иска да се каже отъ нѣкои страни.

Когато се преценяватъ резултатитѣ на една политика, г-да, трѣбва да имаме единъ елементъ на сравнение, трѣбва да тръгнемъ отъ известно положение. Какво бѣше положението на България следъ мира? Победена държава, претоварена съ тежести, обкржжена съ една атмосфера на недоверие и на враждебность, държана подъ остракизмъ, нѣмаша нийде приятели, изоставена на каприза на първия съседъ, който би пожелалъ да извърши спрямо нея единъ актъ на насилие. То не бѣ много отдавна, г-да; то бѣ преди нѣколко години, когато ние често пѣти заранъ осъдвахме съ въпроса: дали на нѣкоя отъ българскитѣ граници нѣма известие за нѣкакво нахлуване на чужди войски, и то съ чувството, че ако подобно нахлуване стане, ние сме сами, изолирани въ свѣта, безпомощни и ще се чудимъ какво да правимъ. Азъ ви питамъ васъ, отъ опозицията, г-да, и ви моля да отговорите добросъвѣстно на васъ самитѣ: не сте ли днесъ подъ друго едно чувство, че никой не смѣе да нагази беззащитна и обезоржжена България, че която ржка се вдигне върху България и който кракъъ стѣпи на българска земя, ще бжде жестоко и много бързо наказанъ? (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ) Нѣма ли у насъ онова чувство на достоинство и на вътрешно спокойствие, че ние сме една суверенна държава, единъ свободенъ народъ и че дотогава, докогато ние избѣгваме каквито и да било предизвикателства, ние можемъ съ абсолютна сигурность да се предадемъ на нашия вътрешенъ трудъ, на нашето вътрешно обзавеждане и въздигане? Ще кажете, това е нищо, това е елементарно, това е само по себе си. Не е така, г-да! Имаше моменти, и доста близки, когато това не бѣше съвсемъ свършено само по себе си.

Първиятъ актъ, първата манифестация на това изюванено ново положение на България бѣ петричкитѣ инцидентъ. Не ща да се спирамъ върху него, вие знаете какъ той бѣ ликвидиранъ — достойно за България, достойно за Европа, достойно за Обществото на народитѣ, на което бѣ дадено първата възможность да докаже своята ефикасность и своето значение въ живота на Европа. Този инцидентъ, тъй важенъ самъ по себе си, въ моитѣ очи е още по-важенъ по онова указание, което той дава на българския народъ въ смисълъ на спокойна увѣреность, че никой не смѣе да посегне върху суверенна и независима България, ако тя не е предизвикателъ, и че, макаръ и обезоржжена, тя може спокойно да се отдаде на своя вътрешенъ трудъ и на своето вътрешно заздравяване. Ето единъ актъ отъ грамадна политическа стойность. Та това е първата задѣла на една външна политика, г-да; та това е най-сжществената задача; та всичко друго може да бжде предметъ на вътрешни съображения, може да търпи отлагания, може да търпи дори неустѣхи. Но въпросътъ надъ въпроситѣ, голѣмиятъ въпросъ на всѣка външна политика, той е преди всичко пълното обезпечаване на държавната суверенность и на вътрешния и външенъ миръ на държавата. Ето единъ крупенъ успѣхъ на Бъл-

гария, успѣхъ, който ясно посочва, че пѣтищата, които сме избрали за нашата външна политика, сж не само пѣтища, които обезпечаватъ нашия миръ, но които гарантиратъ сигурното и спокойното развитие на народа ни и на държавата ни.

Имаше други положения, още други тежки моменти. Не много отдавна предъ българското обществено мнение и предъ отговорното правителство, въ връзка съ колективната нота на нашитѣ съседи, се постави въпросътъ: дали не сжществува единъ преднамѣренъ планъ България да бжде ансерклирана отъ своитѣ съседи, да се създаде надъ нея единъ видъ опекунство отъ тия съседи, за да бжде тя подчинена въ всички свои усилия къмъ самостоенъ животъ на тая организирана и преднамѣрена воля на нашитѣ съседи? То бѣ моментътъ, епохата на колективната нота, съ която тритѣ наши съседни държави искаха отъ България не единъ актъ на подчинение, а единъ актъ на признание на отговорности за работи, за които България въ никой случаи не можеше да бжде отговорна. Ако по-рано подобна колективна нота бѣ дадена и ако на тази колективна нота би се отговорило тъй, както отговори българското правителство тогава, азъ не знамъ, г-да, какъ последици щѣха да излѣзатъ за България, но азъ съмъ сигуренъ, че щѣше да има резултати доста тежки. Благодарение, обаче, на промѣната въ международното положение на България, благодарение извоюванитѣ позиции въ дотѣрието и въ симпатиитѣ на западнитѣ европейски народи, инцидентътъ, създаденъ съ тая колективна нота, не само че нѣма послѣствия вредни за България, но той позволи на България да защити своето достоинство, да поднови предъ европейскитѣ народи онѣзи свои аргументи, онѣзи свои позиви къмъ право на свободно сжществуване и да получи нови увѣрения, че тя може спокойно да продължава своя животъ, миренъ и независимъ, безъ да се стрѣса, безъ да се опасява ни отъ ноти, ни отъ опити за ансерклиране, ни отъ каквѣто и да било актъ на насилие, дотогава докогато тя се придържа точно и строго въ своитѣ задѣлжения, тъй както международното право ги установява.

И вие виждате, г-да, че, оттогава вече една година, не става дума ни за ноти, ни за протести, ни за каквито и да било колективни замисления около България или противъ България.

По-нататкъ, въпросътъ за заема. Нѣма да се спирамъ нито върху неговата финансова страна, нито върху неговата политическа страна, ще се спра само върху моралното значение на този успѣхъ на България.

Г-да! Следъ войната победена България видѣ всички врати за своя кредитъ затворени. Натрупана съ задѣлжения, поставена подъ финансови контроли, турена на индекса политически, суетни биха били каквито и да било усилия да намѣри кредитъ вънъ, да мотивира своитѣ ценни книги, да влѣзе единъ видъ въ чуждитѣ борси и въ чуждитѣ финансови тържища. Първиятъ актъ, чрезъ който България строши тоя зидъ, който я окръжаваше, първиятъ актъ, чрезъ който наново се отвориха пѣтища за нейния кредитъ, а следователно, и възможности за нейното стопанско окопитване и за нейното икономическо реставриране, този първи актъ, грандиозенъ по значение и послѣствия, бѣ успѣхътъ на бѣжанския заемъ, взетъ подъ патронажа на Обществото на народитѣ, котиранъ въ всичкитѣ първокласни борси на Европа и — нѣщо, което е по-важно котиранъ за пръвъ пѣтъ откакъ България сжществува въ американскитѣ борси, които днесъ сж единственитѣ източници на финансови заеми и на кредити за каквито и да било нужди.

Мислите ли вие, г-да, че тази операция би била възможна въ единъ срокъ тъй късъ, ако действително политиката на България не бѣ преценена като една политика здрава, като една политика, която гарантира на България спокойно развитие и стопанско засилване? Мислите ли вие, че този заемъ би билъ възможенъ, ако България не срѣщаше симпатиитѣ на всички европейски държави, безъ изключение? Достатъчно бѣше само една държава да постави своето „вето“, за да бжде направенъ заемътъ невъзможенъ. Въ съвета на Обществото на народитѣ всички въпроси се решаватъ единодушно. Опозицията само на една държава провала каквото и да било решение. Ние имахме единодушнетието на всичкитѣ голѣми държави, които участвуватъ тамъ, и единодушнетието на всички малки държави, които иматъ делегати въ съвета на Обществото на народитѣ.

Но това бѣ първиятъ етапъ. Заемътъ имаше още и други етапи, при които сжщо така се искаше единодушнетието

на всички държави победителки. Касаеше се да се уреди въпросът за изплащането на бѣжанския заемъ, на неговитѣ лихви и амортизации, безъ да се накърнятъ правата и интереситѣ на носителитѣ на облигации отъ старитѣ консолидирани заеми, касаеше се да се гарантира този бѣжански заемъ съ известни държавни приходи и да се гарантира обръщането на тия приходи отъ български левъзе въ злато, за да могатъ да бждатъ изнесени и да покриватъ купонитѣ и амортизацияитѣ на заема. И за едната и за другата целъ необходимо бѣ съгласието на Комисията по репарациитѣ, която заседава въ Парижъ. Това съгласие, за да има сила, трѣбваше да бжде единодушно. Следъ редъ усилия и това съгласие се даде и се даде въ такава една форма, че решението на Комисията за репарациитѣ създава вече въ системата на самитѣ репарации първия пробивъ, първата дупка, чрезъ която по-нататъкъ ще може да се действа за намаление тежеститѣ на България. Онова, което Германия доби следъ годишни борби, следъ Рурската окупация, следъ милиардни и милиардни жертви въ злато, следъ едно дълбоко разстройство на цѣлата своя национална икономия, планътъ Доусъ, споредъ който Германия не може да плаща повече отъ нова, което може да плати, безъ да разстрои своята златна валута и своята стопанска система, България го доби по силата на решението на Репарационната комисия безъ никакви жертви. Достатъчно е България да не бжде въ положение да плаща репарациитѣ въ злато, за да има право да поиска спирането или отлагането имъ. И самата Комисия по репарациитѣ въ свързка съ заема, съ специаленъ протоколъ възлага на една тричленна комисия, съставена отъ финансови експерти, единиятъ посоченъ отъ нея, другиятъ посоченъ отъ нашитѣ стари заимодавци, третиятъ посоченъ отъ Хагския арбитраженъ съдъ, която комисия има безапелационното право, като констатира, че България не може безъ рискъ на своята монета да извършва трансферитѣ, да реши спиране или отлагане на тия плащания. (Рѣкопльскания отъ сговориститѣ) □

Това не се е достатъчно подчертавало у насъ, на това у насъ не се е достатъчно обръщало внимание поради нашитѣ партизански нрави, поради туй, че ние често пѣти дори отъ въпроси на външната политика обичаме да правимъ инструменти за вътрешни борби, за цели, които нѣматъ нищо общо съ тази външна политика. Но това е фактъ г-да. И на българското правителство и на българския Парламентъ остава да избира и да реши въ дадения моментъ, въ свързка съ общитѣ интереси на българския кредитъ и въ свързка съ съществуващитѣ конюнктири, дали да се възползува отъ това решение на Репарационната комисия, което е окончателно и на основание на него да поиска спиране на платежитѣ. Азъ предполагамъ, че мнозина отъ васъ си поставятъ тогава въпроса: какво чакате тогава, нима не виждате колко тежко е нашето положение, защо не използвате това решение? Азъ ще се спра на този въпросъ, г-да, по-надолу, когато дойде редъ и ще видите, въпросътъ всъеме не е така лекъ, както на мнозина той се представява.

Връщамъ се, за да обрисувамъ пѣтя, който България измина. Идвамъ на последния успѣхъ на България — вдигането на военноконтролния органъ. Азъ чухъ отъ нѣкои оратори скептично ироничния тонъ, съ който тѣ характеризираха незначителността на този успѣхъ на България. „Ехъ, казваха, органътъ се вдига, контролтѣ остава“? Следователно, даватъ ни черупката, обаче съдържанието се оставя да тежи надъ България. Това не е вѣрно. Но преди да дамъ аргументи, защо това не е вѣрно, азъ ще припомня на народнитѣ представители отъ бившата Камара дебатитѣ, който станаха тукъ при разискване бюджета на Външното министерство миналата година. Които сѣ присъствуваха тукъ, нека си спомнятъ съ какво острѣние оратори на опозицията се нахвърлиха върху правителството именно по въпроса за вдигането на военноконтролния органъ. Азъ ги чувамъ и сега какъ се обръщаха къмъ мене и казваха: „Какво правите Вие, г. министре, защо бездействувате? Ето въ Германия вдигнаха военноконтролния органъ, въ Англия вдигатъ военноконтролния органъ, ето и въ Австрия сѣ на пѣтъ да го вдигнатъ, защо България да бжде най-последна, защо България да бжде най-наказана, съ какво е заслужила това недовѣрие, за да бжде третирана най-зле отъ всички победени държави?“. Въ него моментъ въпросътъ за военноконтролния органъ изглеждале въ очитѣ на опозицията като единъ въпросъ същественъ, като едно мѣрило на разположената на великитѣ сили къмъ България, като единъ критерий, по който може да се сѣди доколко външната политика на България е успѣшна. Отъ кога престана този въпросъ да бжде

така важенъ, отъ кога той нѣма значение за България? Докато за Германия бѣше важенъ, докато за Унгария бѣше важенъ, щомъ успѣхме да достигнемъ до това решение за България, той стана безъ значение — „вдигатъ органа, остава контролтѣ!“ Питамъ, г-да, може ли подобенъ начинъ на преценка да се смѣтне като обективенъ, съвѣстенъ и достоенъ за единъ Парламентъ? Може ли сѣщиятъ актъ на интернационално ограничение да бжде много важенъ докогато тежи надъ България и да стане веднага безъ значение щомъ успѣемъ да го вдигнемъ? По този пѣтъ и съ такива разсѣждения ние ще докажемъ ли, че обективно се отнасяме къмъ въпроситѣ на външната политика?

Но азъ имамъ и други аргументи, г-да. За мене този актъ е важенъ не само поради туй, че се премахна единъ институтъ, който накърняваше нашето народно достолепие, не само поради туй, че се премахватъ редъ шикани, които прѣчеха, тормозѣха, дразнѣха, не само поради туй, че се правятъ милиони икономии, но поради още единъ по-важенъ фактъ — че премахването на военноконтролния органъ означава едно довѣрие безусловно къмъ България и къмъ нейната политика. И знаейки условията, при които е взето това решение, знаейки, че то е плодъ на единодушното на всички велики сили победителки, които участвуватъ въ Посланичката конференция — къмъ които азъ изказвамъ благодарността на българския народъ — знаейки отъ друга страна, че за пръвъ пѣтъ единъ важенъ въпросъ за българската външна политика е билъ разрешенъ, не само безъ да срещне противодействието на съседитѣ, но дори при известно съдействие на съседитѣ на България, за мене това решение добива значение на важенъ указателъ, на една важна промѣна (Рѣкопльскания отъ сговориститѣ), на единъ новъ менталитетъ, такъвъ какъвто го желаемъ ние, такъвъ какъвто отговаря на мира на Балканитѣ, такъвъ какъвто може да гарантира съжителството, сътрудничеството, мирното живуване, мирното преуспѣване на балканскитѣ народи. (Рѣкопльскане отъ сговориститѣ) Ето г-да, точката, отъ която азъ гледамъ на този въпросъ, и ето защо той добива въ моитѣ очи едно значение тѣй голѣмо.

Ще кажатъ нѣкои, както го казахъ: „Това не е достатъчно. Ние имаме редъ други проблеми: стои отворенъ въпросъ за репарации, стои отворенъ въпросъ за малцинства, стои отворенъ въпросъ за изходъ на Егейско море, стои отворенъ въпросъ за рекрутната армия. Какво направихте по тѣзи въпроси? Защо да нѣма досега резултати? Какво очаквате по тѣхъ, какво правите днесъ, за да има резултати?“. Г-да! Азъ съмъ ималъ случаи и другъ пѣтъ отъ това мѣсто, и не единъжъ, да заявявамъ, че най-добрата и най-здравата политика е политиката на сериране на въпроситѣ. Тази е политиката, която се налага съ една безусловна тежестъ, особено на една страна като България, която нѣма свои собствени сили, чрезъ които да може да наложи на другитѣ онѣзи решения, които тя намира за най-добри. Недейте иска отъ едно българско правителство, поставено въ условията, които вие знаете, поставено въ атмосферата, която току-що очертахъ, да намѣри сили и възможности едновременно по всички фронтове да намѣри разрешения благоприятни за всички проблеми, които тежатъ надъ България. Ако то не успѣло, ако то не може да успѣе, недейте отдава това нищо на неговата индиферентностъ, нито на неговото безсилие да се заинтересува, да проучи и да действува. Приемете, че и туй правителство изхожда отъ сѣщитѣ срѣди, отъ които изхождате и вие, вълнува се отъ сѣщитѣ чувства, по-силно отъ васъ чувствува всичката тежестъ на много отъ тѣзи проблеми; по-силно я чувствува, защото я чувствува като хора, чувствува я и като правителство, защото при него се събиратъ отзвучитѣ на всички мъки, на всички страдания, на всички разстройства, които тѣзи въпроси внасятъ въ държавния организъмъ на страната. Ако въпрѣки това то си налага една дисциплина, ако въпрѣки това то даже не иска да говори публично, това произхожда отъ съзнанието на правителството, че докогато известни предпоставки не узрѣятъ, докато една атмосфера не се създаде, докогато не се видятъ условия благоприятни, всѣки жестъ, всѣки опитъ, направенъ публично, може да има резултати само отрицателни.

Да вземемъ за примѣръ репарационния въпросъ. Азъ бихъ ви поставилъ предъ една дилема, г-да — кое е по-добро за България: дали ние още утре да поставимъ въпроса, че плащането на 8, 9 или 10 милиона лева златни, колкото сѣ въ тѣзи години репарационнитѣ ни тегоби, представлява за България и за нейната икономическа мощъ една непосилна тежестъ, или да кажемъ онова, което г. министъръ-председателътъ вчера разви въ една форма много сполучлива: добре, ще плащаме, но дайте ни въз-

можност да увеличим нашите ресурси, поставете ни въ положение да засилим нашето производство, дайте да мобилизираме потенциалните и икономическите сили на страната и когато вие ни дадете тази възможност, ще има и за репарации, ще има и за българския народ? Ако поставя дилемата така на съвѣстѣта на всѣкиго отъ васъ, азъ не зная какъвъ отговоръ ще получи отъ болшинството, но азъ зная, че ще се съгласятъ съ мене хората, които добре познаватъ въ подробноститѣ какво би значило да дойде тукъ единъ контроленъ апаратъ да провѣрява дали можемъ да платимъ 8 милиона лева или не можемъ, да правимъ опити при известни стѣгания на бюджета, при известни промѣни на нашитѣ финансови институти, при известни реорганизации на нашитѣ държавни служби, съ една дума като ни поставятъ въ положението, въ което е поставена победена Австрия — да дойде дотамъ, че самиятъ бюджетъ на държавата да се прави при колаборацията, за да не кажа по-голяма дума, на контролни органи. При това положение, г-да, азъ не зная ще се намѣри ли нѣкой между насъ, който да не предпочете още известно време да се правятъ усиленията, които се правятъ, за да добиемъ правото, и морално и човѣшко, да намѣримъ единъ заемъ, който да позволи да засилимъ цѣлия нашъ стопански животъ, да издигнемъ България икономически, да увеличимъ нейното благосъстояние и благоденствие и да носимъ известни товари за известно време.

Въпроситѣ не сѣ тѣй прости, както изглежда на пръвъ погледъ. Всѣко решение си има и своята обратна страна. И когато едно отговорно правителство дойде да избира, то ще гледа, ще цени, ще тегли и ще избира полжителнитѣ и отрицателнитѣ страни на всѣко решение, като ще държи смѣтка още и за възможноститѣ за едно или за друго решение. А тѣзи възможности — не се съмнявайте, г-да — най-добре може да ги прецени пакъ правителството, което е непрекъснато въ контактъ съ факторитѣ, отъ които зависи едно или друго решение.

Да се върнемъ къмъ първоначалната моя мисль и, съ огледъ на начинитѣ, по които действа нашата външна политика, да преценимъ отдѣлнитѣ конкретни въпроси.

Азъ казахъ, че имаме три пѣтя на действие. Единиятъ е пѣтятъ на сближение, добросѣседско опознаване, разбирателство, сътрудничество и пр. съ съседитѣ, другиятъ е подкрепа, довѣрие, симпатии на велики сили, третиятъ е подкрепа на Обществото на народитѣ. Друго сръдство за действие България нѣма. Нито имаме въоръжена сила, нито имаме съюзници, нито можемъ да водимъ дори една дипломатическа война. Това сѣ тритѣ сръдства. Който знае нѣкое четвърто сръдство, да го каже. Е добре, г-да, ако ние чакаме отъ тѣзи сръдства благоприятни разрешения на въпроситѣ, които ни интересуватъ, и ако правителството има ясно впечатление, че и отъ тритѣ страни повдигането на въпроса за малцинствата ще срещне отпоръ, нѣма да намѣри съдействие и съчувствие, ще възбуди съседѣ, ще създаде едно чувство на недоумение у велики сили, ще постави Обществото на народитѣ предъ една задача тежка, за която то още не е приготвено, ако правителството, казвамъ, има това убеждение, ако това му се дава да го разбере, ако то това го знае, бихте ли вие пакъ настоявали, само и само да дадете единъ изразъ формаленъ, тържественъ, чрезъ Парламента на една наболѣла болка *quand même*, да излѣземъ съ едно формално становище, което нѣма да бѣде нищо друго, освѣн единъ актъ на протестъ, безъ абсолютно никакви практически последици? Може-би, ако азъ бѣхъ на ваше мѣсто, щѣхъ да разсѣждавамъ като васъ. Но азъ съмъ убеденъ, г-да, че ако вие сте на наше мѣсто, непременно ще разсѣждавате като насъ. И ако останете подъ впечатлението, че повдигането на известни въпроси, безъ да приближава България къмъ тѣхното разрешение, само ще създаде нови причини за претълкуване, за недоразумения и пр., азъ искамъ да вѣрвамъ, че и вие ще постѣпите тѣй, както постѣпва българското правителство: ще предпочетете подобни въпроси да ги говорите и да ги мислите, но въ условия и при обстановка такава, която съ нищо да не влошава и да не затруднява положението на България.

Нима не се знае, че съществувагъ малцинства български? Нима не се знае, че тѣ страдатъ? Нима не се знае, че истинското омилотворяване на Балканитѣ не може да настѣпи дотогава, докогато има стотици хиляди хора, свързани съ кръвни връзки съ други стотици хиляди, които идатъ тукъ въ България и които не могатъ да намѣрятъ сносни условия за съществуване? Нима вие мислите, че българското правителство, което носи отговорноститѣ на управлението, тѣзи въпроси не ги знае, че тѣ не тежатъ

на неговата душа, че то пропуска случаи тамъ, където съ полза може да ги повдига, да ги повдига? И да ги повдига съ всичката сила на едно дълбоко убеждение? Толкозъ повече, че никой не може да го подозре, че то прави това, било за реклама, било за създаване на отношения остри, било за да търси претекстъ за конфликти. Но дайте кредитъ, г-да, най-после на това отговорно правителство, да прецени то, носейки пълната отговорностъ, кога може, къде може и какъ може да повдигне подобни въпроси.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Какъ гледа Обществото на народитѣ, г. Буровъ?

Министъръ А. Буровъ: Обществото на народитѣ има една специална секция за малцинствата. Обществото на народитѣ е още въ периода на проучванията. То праща отъ време на време свои делегати на мѣстото, събиратъ сведения, подготвятъ нѣщо; но Обществото на народитѣ чрезъ свои най-оторизирани органи, безъ колебание ви казва: не е моментъ формално да повдигате въпроса.

И понеже ме питате, г-да, и понеже съмъ на пѣтъ да бѣда откровенъ по въпроси, по които обикновено не се говори публично, ще ви кажа още едно нѣщо. Азъ чухъ отъ устата на единъ отъ най-големитѣ държавници въ Европа, представителъ на една отъ най-силнитѣ империи, следующия съветъ: „Искате ли, г. министре, да облекчите положението на вашитѣ малцинства — позволете ми да ви дамъ единъ съветъ: постарайте се да се сближите съ вашитѣ съседѣ. Ето най-прѣкия и най-сигурния пѣтъ, по който вие ще подобрите тѣхното положение“.

Г. Марковъ (з. в.): Тамъ е спасението. — Правиятъ пѣтъ, късиятъ пѣтъ.

П. Миновъ (з. в.): Значи, по отѣпкания пѣтъ.

Г. Марковъ (з. в.): По стария пѣтъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Козитѣ пѣтеки, тѣ сѣ здравитѣ.

Министъръ А. Буровъ: Отѣпканитѣ пѣтища сѣ винаги здравитѣ пѣтища.

Азъ апелирамъ къмъ г. г. народнитѣ представители, разбирайки напълно тѣхнитѣ чувства, уважавайки мотивитѣ, които ги каратъ да искатъ настойчиво този въпросъ да бѣде изнесенъ въ отговора на тронната речъ, да се вслушатъ въ моитѣ аргументи, да преценятъ всичката сила на тѣхната искреностъ и да не настояватъ. Не че Богъ знае каква беда ще дойде за България; не че кой знае какъвъ дипломатически конфликтъ би произлѣзълъ отъ това, а поради самия фактъ, че въ този моментъ подобенъ единъ формаленъ апелъ, излѣзълъ отъ нашето Народно събрание, нѣма да добие никакво ехо, нѣма да има никакъвъ резултатъ. Ако е да се подчертае само, че този въпросъ съществува, азъ мога за трети пѣтъ да потвърдя, че това е съвършено излишно, тѣй като всички мѣродавни фактори, най-малки и най-големи, знаятъ въпроса и мислятъ върху него.

Поставя се сѣщо така въпросътъ за изхода на Егея. Г-да! Този въпросъ на нѣколко пѣти се повдига, мога да ви кажа, даже при известни подозрения отъ грѣцка страна. Въпросътъ, обаче, не е само да се повдига, а да се разреши, и да се разреши тѣй, както ние разбираме, че неговото разрешение може да бѣде полезно за България.

Е добре, г-да, азъ имамъ впечатлението, че разрешението на този въпросъ изисква една по-дълбока промѣна въ атмосферата, която съществува около нашитѣ отношения съ Гърция; че тамъ нмаме предварителни етапи да изменимъ; че имаме нужда да създадемъ едно ново настроение, преди да дойдемъ до разрешаване въпроса, самъ по себе си мъченъ, поради различието между нашитѣ схващания и схващанията на грѣцкото правителство. И щомъ е така, предпочитателно е този въпросъ за сега да се не закача, а да се остави на времето и на бѣдешитѣ подобрени и измѣнени конюнктурѣ да спомогнатъ за неговото рационално и правилно разрешение.

По въпроса за рекрутната система. — Не си права илюзия, че този въпросъ може да бѣде разрешенъ за България специално, докогато той стои отворенъ за държави много по-мощни, като Германия, и да мислимъ, че могатъ да го разрешатъ за насъ, безъ да го разрешатъ за Германия. Това би било една илюзия, отъ която азъ дължа да ви предпазя. Безспорно, България има всичкия интересъ и всичкото справедливо основание да иска да бѣде освободена отъ тази система на платена армия, не

само поради финансовитъ разстройства, които тази система влече следъ себе си, не само поради качеството на войската, която по тази система се създава, но и поради факта, много важенъ въ моитѣ очи, че ние изтървахме, изгубихме една истинска школа за морално и гражданско възпитание, каквато бѣше казармата у насъ. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Докато по-рано всички български младежи тъкмо въ най-крехкия периодъ на тѣхното развитие минаваха презъ тази школа на родолюбие, на граждански дългъ, на съвѣстно изпълнение на задължения, тази школа въ единъ моментъ на голѣмо политическо разстройство ние я замѣнихме съ комунистически и съветски проповѣди. И азъ казвахъ на голѣми европейски представители: „Какво ви е чудно, че въ България вирѣе комунизъмътъ, макаръ че ние нѣмаме пролетариатъ, макаръ че нашата стопанска и социална структура въсьсемъ не се поддава на комунизъмътъ? Това е една болестъ морална, създадена отъ войната, и между другото — създадена отъ това, че ние отнехме на българския народъ една школа, която оформяваше духа на младитѣ генерации, която ги правѣше дисциплинирани, преданни членове на своята държава, на своя народъ, но която ние замѣнихме, по ваше искане, по ваше решение, съ свободнитѣ проповѣди на комунистическитѣ, революционнитѣ, разрушителнитѣ идеи, които идватъ отъ Москва“. Всички тѣзи аргументи се ценятъ, всички тѣзи аргументи се разбиратъ, обаче голѣмитѣ европейски държави иматъ съображения други, по-важни за тѣхъ, и нѣма за нашъ хатъръ да отидатъ въ противоречие съ тѣзи свои съображения и съ тѣзи свои интереси.

Върху други въпроси и върху други критики нѣма да се спирамъ, защото мисля, че изчерпахъ най-главнитѣ.

Инцидентно се засегна тукъ въпросътъ за нашитѣ търговски отношения, за търговскитѣ договори. Е добре, г-да, ние имаме вече една конвенция съ Гърция. Тя скоро ще бѣде последвана отъ единъ формаленъ търговски договоръ. Съ Турция сме въ преговори; днесъ заминаватъ нашитѣ делегати за Ангора и искамъ да вървамъ, че въ най-късъ периодъ ще се сдобиемъ съ една редовна търговска конвенция. Отъ страна на Югославия имаме писмено съгласие да се почнатъ преговори за единъ редовенъ търговски договоръ, и, щомъ привършимъ съ Турция и съ Гърция, ще почнемъ преговори и съ нея.

Съ голѣмитѣ сили ще почнемъ преговори за търговски договори, следъ като привършимъ преговоритѣ съ съседитѣ. Съображенията сж много ясни. Нашитѣ търговски връзки съ съседитѣ, особено съ Турция и съ Гърция, представляватъ за насъ много по-голѣмъ интересъ, отколкото търговскитѣ ни отношения съ голѣмитѣ държави. Защото тъкмо въ нашитѣ съседни ние можемъ да бждемъ износвачи на продукти отъ нашето българско производство, които сж най-ценни, които иматъ характеръ полуиндустриаленъ; у тѣхъ ние имаме известно привилегировано положение и поради нашата географическа близостъ, и поради общия вкусъ, който съществува между българския народъ и съседитѣ му. И когато привършимъ съ съседитѣ, когато имаме вече една база установена, ще се почнатъ преговори и съ великитѣ, съ голѣмитѣ държави. Азъ вървамъ, че до края на годината или въ началото на идущата година България ще има договорни търговски положения съ всички държави, съ които нашитѣ търговски връзки представляватъ по-голѣмъ, по-значителенъ интересъ.

Критикува се Министерството на външнитѣ работи, защо още държи Солунъ безъ българско консулско представителство. Г-да! Въпросътъ е старъ. На мнозина отъ васъ е известно, че имаме назначенъ консулъ и че поради известни актове на гръцкото правителство той не можа да се настани въ Солунъ. Оттогава българското правителство многократно е повдигало въпросъ, и имаме даже назначенъ титуларенъ консулъ, получаваме винаги обещания, че скоро въпросътъ ще бѣде задоволително разрешенъ, и азъ искамъ да вървамъ, че въ много скоро време това назначение или по-право това отваряне на консулството ще бѣде свършенъ фактъ. Никой не е забравялъ въпроса. Но понеже не искамъ да се съмнявамъ въ добрата воля на гръцкото правителство и понеже то многократно вече заявява, че нѣма да прави никакви спънки и че само проучва нѣкакви формалности, азъ смѣтамъ, че въпросътъ ще получи своето разрешение.

Поставя се въпросътъ за църковнитѣ и училищнитѣ имоти на изгоненитѣ или изселенитѣ се отъ Тракия и Македония бѣжанци. По този въпросъ по поводъ на едно питане отъ уважаемия г. Каранджоловъ азъ имахъ случай и възможностъ да се обясня подробно, доста дълго тукъ въ Парламента; и ново нѣщо къмъ тѣзи обяснения, които да-

дохъ тогава, мъчно мога да прибавя сега. Мога да прибавя само нѣколко думи, за да бѣда ясно разбранъ и да се прекратятъ всички агитации около една постѣпка, едно решение на правителството, което бѣ неизбѣжно и наложително.

Не можеше българското правителство, отговорно за интереситѣ на българската държава, да не направи известни заявления въ едни опредѣлени въ конвенцията срокове, за да запази за всѣка евентуалностъ правата на българската държава. Ето единственото нѣщо, което българското правителство е направило. То е изпълнило своя дългъ, безъ съ това изпълнение на своя дългъ да е предало, подарило или въ каквото и да е отношение эле изложило интереситѣ, правата, свещенитѣ традиции на изгнаницитѣ отъ тѣзи мѣста. Остава да се проучи и окончателно реши въпросътъ за подробноститѣ, въ свръзка съ преценки, въ свръзка съ ограничение обема, тѣй да се каже, на имотитѣ, които подлежатъ на изплащане.

По въпроса за смѣсенитѣ комисии по оценка на имотитѣ на изселенитѣ гърци и българи отъ тукъ и отъ тамъ. Познавамъ всичката тежестъ на тази проблема, познавамъ многобройнитѣ неправди, свръзани съ самото естество на проблемата. Увѣрявамъ народното представителство, че каквото може да се направи, за да се запазятъ интереситѣ на тѣзи нещастници, се прави и ще се прави. И азъ съ удоволствие ще приема всички указания, всички данни, всички съвети, които биха ми били дадени, за да се улесни този скръбенъ, труденъ процесъ, който интересува не само засегнатитѣ, който интересува и българската държава, интересува и българското правителство.

Мисля, г-да, че не оставихъ въпросъ засегнатъ, по който да не съмъ се помъжилъ да дамъ съ искреностъ и откровеностъ необходимото обяснение. Азъ продължавамъ да вървамъ, че пътятъ, по който върви българското правителство, продължава да бѣде единствениятъ широкъ, правъ, свѣтълъ пътъ, по който рисковете не съществуватъ, а шансоветѣ за правилното разрешение на проблемитѣ, които ни интересуватъ, съществуватъ и сж голѣми. Ще продължаваме да вървимъ изъ този пътъ и ще разчитаме, г-да, на вашето сътрудничество, защото този пътъ не е само пътъ на българското правителство, той е пътятъ на българската държавна външна политика. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Но, за да можемъ съ успѣхъ да изпълнимъ нашия дългъ, за да можемъ най-ефикасно да послужимъ на България, азъ ще си позволя да направя единъ апелъ къмъ васъ и да посоча въ нѣколко точки онова сътрудничество, чрезъ което опозицията би могла да помогне на дѣлото на отговорното правителство.

Преди всичко, г-да, първото основно изискване е обединяването на цѣлата българска политическа мисль върху една единна външна политика. Безъ промѣни, последователна, неизмѣнна, наследвана отъ режимъ на режимъ, отъ правителство на правителство, тази политика ще действува тѣй, както действува една сила, която непрекъснато копае и дълбае. Първото условие е това.

Второто условие, много важно, за което сжщо прави апелъ къмъ васъ, е да се поставятъ всички други задачи, всички други цели подъ тая съществена цель — запазванетоъ на суверенността, достолепие и члвостта на българската държава. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ) Ето първата голѣма задача, на която всички други задачи, колкото и да бѣдатъ важни, колкото да бѣдатъ свещени, трѣбва неминуемо да се подчинятъ.

Трето нѣщо, за което правя апелъ, то е съ въпроситѣ на външната политика да не се прави никога вътрешна политика. Говоримъ ли за репарации, да говоримъ само съ огледъ на действителнитѣ възможности и цели, които преследваме, а не съ огледъ да тровимъ душитѣ, не съ огледъ да създаваме настроение, не съ огледъ да градимъ мандати. Не бива, г-да, да кошуствуваме съ въпроситѣ на външната политика. Тѣ сж твърде деликатни, тѣ сж твърде болезнени, могатъ да иматъ реперкусии много опасни. Имаме толкова много теми отъ вътрешната политика, по които можемъ да се хулимъ, по които можемъ да се ядемъ единъ други; ще намѣримъ хиляди и хиляди такива въпроси, да ги търсимъ тамъ, но да оставимъ другитѣ въпроси за България и да мислимъ, когато говоримъ за тѣхъ, единствено отъ точка зрение за успѣшното имъ разрешение.

Четвъртото нѣщо, г-да, е да се пазимъ грижливо да не оставяме вънъ отъ България впечатлението, че въ България има партии, които по своитѣ разбирания за външната политика стоятъ по-близо до чужди правителства, отколкото до правителството на България. Да не остане вънъ впечатлението, че тукъ има отдѣлни течения, отдѣлни гру-

пировки и партии, които сж единственитѣ правилни носители и искрени радатели за известна външна политика и които въ своитѣ концепции сж по-близки до разбиранията на чужди правителства, отколкото до разбиранията на отговорното българско правителство. Остане ли такава едно впечатление вънъ, то е въ състояние да парализира цѣлата политика на България, е въ състояние да подведе външни правителства въ погрѣшния път да търсят да правят политика не съ отговорнитѣ правителства на България, а съ случайни временни представители на временни течения. Пазете се, г-да, защото по този начинъ бихте навредили сѣдбоносно на България.

И най-после, петото нѣщо, което азъ бихъ си позволилъ да препорѣчамъ на цѣлия Парламентъ и специално на една частъ отъ опозицията, то е да не се забравя въ никой моментъ, че България може да има успѣхъ въ своята външна политика само при условие да спечели довѣрието и съчувствието на западнитѣ европейски народи, защото само чрезъ тѣхното съдействие тя може да намѣри разрешение на своитѣ проблеми. Е добре, г-да, туй съчувствие и туй довѣрие можемъ да спечелимъ, само ако вървимъ по тѣхнитѣ пътища, ако въ нашия вътрешенъ животъ, въ нашитѣ политически действия ние винаги се вдъхваме отъ тѣхния примѣръ, следваме тѣхнитѣ методи, усвояваме тѣхнитѣ разбирания по основнитѣ въпроси на политическото развитие и на политическото житие. Не можете да чакате ние съдействие, да кажемъ, отъ лондонския кабинетъ, или отъ парижкия кабинетъ, ако въ сжщото време смѣтате да създавате въ България еднофронтовство, да въздигате комуни, да правите революции, да отивате противъ основнитѣ разбирания на тия голѣми народи, на тия голѣми цивилизации. Това е ясно като день.

Д. Гичевъ (з. в): Методитѣ на Франция сж различни отъ методитѣ на Италия. Изразете се по-конкретно.

Отъ сговориститѣ: Мълчете!

Министъръ А. Буровъ: Методитѣ на Франция сж различни отъ методитѣ на Италия — да, но методитѣ на Франция сж хиляди пъти по-различни отъ методитѣ на съветска Русия . . .

Д. Гичевъ (з. в): Съгласни сме.

Министъръ А. Буровъ: . . . и ако остане да се избира между единитѣ и другитѣ методи, бждете увѣрени, че между методитѣ на Римъ и Парижъ има много по-голѣма близостъ, отколкото между методитѣ на Парижъ и Москва. Въпросътъ не е тамъ. Въпросътъ е, дали ние, въ нашето вътрешно развитие ще вървимъ съ методитѣ на Москва, или съ методитѣ на Парижъ и Лондонъ; дали ние тукъ ще се обърнемъ въ една предна линия, кждето си даватъ сражение две стихии, два свѣта, два манталитета, или напротивъ, ние решително ще застанемъ на страната на западноевропейскитѣ демокрации: ще вървимъ съ тѣхнитѣ разбирания, ще търсимъ тѣхната подкрепа и ще живѣемъ така, както тѣ мислятъ, че единъ културенъ народъ трѣбва да живѣе.

Я. Сакжзовъ (с. д): И за вътрешни работи?

Министъръ А. Буровъ: Да, и за вътрешни работи.

Я. Сакжзовъ (с. д): Това се отнася, не само за опозицията, но и за васъ.

Министъръ А. Буровъ: Азъ говоря така, защото предполагамъ, че тукъ (Сочи лѣвицата) има друго схващане, а тукъ (Сочи болшинството) нѣма какво да ги убеждавамъ, тѣ сж убедени. Нека си представимъ едно парадоксално положение, че тия господа еднофронтовци бѣха получили болшинство въ изборитѣ. Какъ би се отразило това върху положението на България вънъ? Сигурни ли сте, г-да, че още на другия день ние нѣмаше да бждемъ предъ най-опаснитѣ възможности? Мислите ли, че ние щѣхме да намѣримъ подкрепа въ Москва?

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Никой не търси подкрепа въ Москва.

Министъръ А. Буровъ: Мислите ли, че ще може 5-милионна България безнаказано тукъ, на това болно мѣсто на балканитѣ, да прави експерименти, противни на европейскитѣ разбирания, съ рискъ да запади пожаръ другаде

и че ще я оставятъ да прави тия експерименти? Мислите ли, че когото и да е отъ проблемитѣ, които ни интересуватъ, бихте могли при такъвъ единъ вотъ да разрешите — било проблемата на малцинствата, било проблемата на репарациитѣ, било една скромна проблема — да намѣрите заемъ, ние, които гоните капитала, ние които сте въ борба съ буржоазни концепции? Това не сж празни въпроси. Азъ ги поставямъ съ всичката сериозностъ предъ вашата съвѣсть, г-да. И азъ се утѣшавамъ съ едно, че ние, когато водите вашата борба, сами сте убедени, че тя не може да бжде успѣшна, че при сегашния строй на Европа, при сегашното положение, ние сами не бихте желали да успѣете, а че за васъ тѣзи лозунги иматъ повече значение като срѣдство да събирате гласове, като тровите душитѣ, отколкото тѣ да бждатъ основа за единъ градежъ политически. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Азъ свършвамъ, г-да. Убеденъ искрено и дълбоко, не само въ правотата на избрания отъ насъ пътъ, ами въ невъзможността да се намѣри какъвто и да било другъ пътъ на резултатна външна политика, азъ правя горещъ апелъ къмъ всички да подкрепите тая политика, да се обединимъ всички около нея и съ една упорита воля и съ едно дълго свѣрхчовѣшко търпение, намирайки въ себе си нови сили, да продължимъ дѣлото на окончателното издигане на България отъ ямата, въ която бѣше паднала. Въ моитѣ уши и до този моментъ звунатъ топлитѣ думи на единъ голѣмъ европейски държавникъ, когато той развълнувалъ ми казваше, следъ редъ мои оплаквания: „Г. министре! Не се отчайвайте, имайте търпение. Въ нѣколко години отъ войната, ние израстнахте предъ свѣта, ние всѣки день печелите съ тая ваша политика. Едно ви пожелавамъ азъ, който обичамъ народа ви: продължете, недейте става жертва на търсене на бързи резултати, не се отчайвайте, не се колебайте, избраниятъ отъ васъ пътъ е правия пътъ“. Азъ още чувамъ топлитѣ думи, които той казваше за българския народъ и признанието, което правѣше, че въ срѣдата на просвѣтенитѣ европейски народи има едно чувство на съжаление, едно чувство на разкаяние, че българскиятъ народъ е билъ прѣкомѣрно и незаслужено наказанъ. Азъ чувствувахъ, че съвѣстътъ му говорѣше, че това не бѣха празни думи на дипломатъ, а че говорѣше едно сърдце човѣшко. Той казваше: „Много по-рано, отколкото мислите, голѣма частъ отъ неправдитѣ сирѣмъ васъ ще се поправятъ. Ние сте едно силно племе, хомогенно, кораво, трудолюбиво, съ всички залози на едно голѣмо бждещо развитие. Ние носите съ себе си капитала си. Използувайте го разумно, използуйте го търпеливо“. Азъ предавамъ тѣзи съвети съ пълното убеждение, че бѣха съвети на голѣмъ държавникъ, но съ велико човѣшко сърдце и че, следвайки тѣзи съвети, ние най-добре ще работимъ за България. (Бурни и продължителни ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Които приематъ по начало отговора на тронното слово, моля, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Моля, да се пристъпи по спешностъ къмъ второто му четене.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. министъръ-председателъ предлага да се пристъпи по спешностъ къмъ второто му четене. Които сж съгласни, моля, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Моля г. докладчика да докладва проектоотговора на тронното слово на второ четене.

Докладчикъ С. Мошановъ (д. сг): (Чете)

„Ваше Величество,

Народното представителство посрѣща съ благодарностъ поздравитѣ, които Ваше Величество лично му отправихте по случай откриването I-та извънредна сесия на XXII-то обикновено Народно събрание“.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Които приематъ първия пассажъ, моля, да вдигнатъ ржка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ С. Мошановъ (д. сг): (Чете)

„Ваше Величество,

Редътъ и свободата, при които се произведеха последнитѣ законодателни избори, се ценятъ отъ народното представителство и то е готово да даде на правителството цѣлата си подкрепа въ усилията му да продължи дѣлото за за-

твърдяване законността въ страната. Народното представителство взема с внимание мърките, които правителството взема за финансовото и стопанско заздравяване на държавата и ще му сътрудничи съ всичките си сили, за да се подобри поминъкът на народа“.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Които приемат втория пасажъ, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ С. Мошановъ (д. ст): (Чете)

„Ваше Величество,

Народното представителство се радва, че политиката на миръ, лоялностъ и добросъседство, които България твърдо и неотклонно води, дава плодотворни резултати, отъ които вдигането на ликвидационния военно-контролен органъ е особено цененъ. И народното представителство ще бжде още по-доволено, ако спечеленото по тоя пътъ довѣрие къмъ страната ни позволи на правителството да постигне нови успѣхи, които биха облекчили народния поминъкъ и биха обнадежили народа за по-добри бѣднини“.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Къмъ този пасажъ народниятъ представителъ г. Иванъ Каранджуловъ предлага следната добавка: (Чете) „Продължавайки да изпълнява добросъвестно своитѣ задължения по договоритѣ, България служи за здравъ елементъ на свѣтовния миръ, за осигуряването на който се надѣе, че етническите права на българските малцинства ще бждатъ зачетени“.

Има думата г. Каранджуловъ.

И. Каранджуловъ (мак): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Прося вашето съгласие да приемете това малко допълнение къмъ отговора на тронното слово, което нашата парламентарна група предлага, по следнитѣ съображения.

Въ самото тронно слово нищо не е казано по предвиденитѣ въ договоритѣ, но свършено пренебрегнати права на малцинствата. Забележително е, че въ първото тронно слово, при отварянето на XXI-то обикновено Народно събрание, бѣше изрично отбелязано, че България има по договоритѣ не само задължения, но и права. Това бѣше достатъчно за да се подвизме въ отговора на тронното слово, че едни отъ тѣзи права сж и правата на малцинствата.

Въ тронната речъ при отварянето на първата извънредна сесия на XXII-то обикновено Народно събрание нищо не се споменава, нито намекъ се прави за нѣкакви права на България. А ако се направи едно сравнение между положението на държавата отъ вътрешна и външна страна въ 1923/1924 г. и презъ сегашната бюджетна 1927/1928 г., ще се види, че сега положението на България е много подобро. И ако тогава, когато положението на България не бѣше така подобро, както сега, се намѣрило за възможно да се спомене въ тронната речъ, както и въ отговора на тронната речъ за правата на малцинствата, защо, въпрочемъ, сега, когато положението на България е много подобро, не се е споменало за тия права въ тронното слово?

Може да се направи възражение: трѣбва ли да се споменава за тия права въ отговора на тронното слово, щомъ като нищо не се говори за тѣхъ въ самото тронно слово?

Г. г. народни представители! Отъ гледна точка на процедурата, отговорътъ на тронното слово съответствува до нѣкъде на законопроектитѣ, които се приематъ отъ Народното събрание, съ тази само разлика, че законопроектитѣ се приготвяватъ било отъ министерствата, било, рѣдко, отъ група народни представители, а отговорътъ на тронното слово се приготвява отъ специална комисия. Инакъ процедурата по приемането на отговора на тронното слово е сжщата, както при приемането на законопроектитѣ: първо четене — общи дебати, дебати по принципъ; второ четене — частни дебати, и най-последно трето четене. Друга разлика между законопроектитѣ и отговора на тронното слово е тая, че отговорътъ на тронното слово не се подписва отъ държавния глава и не се публикува, а се връчва на държавния глава въ формата на адресъ. Но това е затуй, защото законопроектитѣ за да станатъ закони трѣбва да се подпишатъ отъ държавния глава и да се публикуватъ, тѣ като тѣ се отнасятъ до обществото, което трѣбва да ги изпълнява, а отговорътъ на тронното слово не се отнася до обществото; въ случая то нѣма какво да изпълнява. Отговорътъ на тронното слово е, така да се каже, една кореспонденция между държавния глава и народното представителство.

Отъ друга страна въ тронното слово се излага положението на държавата и мѣроприятията, законопроектитѣ, съ които изпълнителната властъ има намѣрение да сезира народното представителство, а въ отговора на тронното слово се прави една двойствена оценка: отъ една страна се констатира положението на държавата, а отъ друга страна се излага мнението на народното представителство — какъ мисли то, какъ посрѣща мѣроприятията, съ които изпълнителната властъ ще го сезира. И понеже народното представителство дължи само единъ отговоръ на тронното слово, не нѣколко отговори, ще трѣбва да се събератъ мненията на всички народни представители въ едно. Разбира се, че може да се изрази мнението само на болшинството отъ народнитѣ представители, но самъ единъ народенъ представител не може да дава отдѣлно отговоръ на тронното слово, защото тогава би трѣбвало да има толкова отговори на тронното слово, колкото сж народнитѣ представители. И понеже отговорътъ на тронното слово се съобразява съ съдържанието на тронното слово, като се дава оценката на народното представителство, естествено, нѣма да бжде противъ съдържанието на тронното слово, ако се приеме да се помѣсти въ сегашния отговоръ на тронното слово допълнението, което ние предлагаме.

Отъ конституционна гледна точка, съ тронната речъ се отваря Народното събрание. За тронната речъ, макаръ да се произнася отъ държавния глава, носи отговорностъ Министерскиятъ съветъ. И затова подъ тронната речъ се подписватъ всички министри. Подъ отговора на тронната речъ пъкъ нѣма подписитѣ на народнитѣ представители. Достатъчно е тоя отговоръ да бжде подписанъ отъ бюрото на Народното събрание, защото бюрото е избрано отъ самитѣ народни представители. Обаче отговорността за отговора на тронната речъ носятъ всички народни представители.

Г. г. народни представители! При тронното слово и при неговия отговоръ, отъ гледна точка на конституцията, за пръвъ пътъ се явяватъ една срещу друга дветѣ власти: изпълнителната властъ — съ тронното слово, и законодателната властъ — съ своя отговоръ. Така щото не може да ми се възрази, че, понеже нищо не е казано въ тронната речъ за правата на малцинствата, и въ отговора на тронната речъ не бива да се споменава за тия права. Не може да ми се възрази затуй, защото тронната речъ изхожда отъ изпълнителната властъ, а отговорътъ на тронната речъ изхожда отъ законодателната властъ. Въ случая изпълнителната властъ — Държавниятъ глава и Министерскиятъ съветъ — по едни или други съображения не е намѣрила за нужно да спомене въ тронната речъ нѣщо за правата на малцинствата, но нѣма причини народното представителство да не спомене нѣщо за тия права въ отговора на тронната речъ. Напротивъ, има причини, които налагатъ на законодателната властъ да спомене за това, за да се задължи изпълнителната властъ да бди за зачитане правата на малцинствата.

Тукъ изпква, г. г. народни представители, голѣмиятъ принципъ на парламентаризма. Парламентътъ, както ви е известно, не само законодателствува, но още и контролира изпълнителната властъ. Той контролира не само това, което е извършено отъ изпълнителната властъ, но и онова, което е било изоставено, което не е извършено, и той контролира въ смисълъ да ѝ наложи да извърши онова, което тя е трѣбвало да извърши.

Днесъ почти всички държави, дори и полупрогресивнитѣ, иматъ конституционно управление съ парламентъ. Единъ министъръ на външнитѣ работи, когато действува съ съответственитѣ лица отъ дипломатическото тѣло отъ името на единъ диктаторъ, на единъ императоръ, но безъ народно представителство, ще има единъ резултатъ, а свършено другъ ще бжде резултатътъ, ако той действува отъ името на единъ парламентъ, защото парламентътъ представлява цѣлъ народъ — народътъ се представлява отъ представителитѣ на Парламента. И понеже се отнася къмъ другъ министъръ, който тоже е представител не само на държавния глава, но още и на народа, азъ мисля, че ще има по-голѣмо значение, и това ще бжде по-голѣмо насърчение за него, ако действува и за ония работи, по които, по всѣка вѣроятностъ, се намира въ затруднение, както понѣкога г. министърътъ на външнитѣ работи се вижда въ затруднения, които може да се приематъ като протести.

Г. г. народни представители! Стара традиция въ Англия е, щото когато се иска да се узнае защо и какъ е станало нѣкое събитие въ нѣкой край на свѣта, става въпросъ за това въ Камарата на общинитѣ, разисква се по това тамъ. Отправя се питане на министра и му се дава отговоръ.

Целта на това е да се даде възможност на министра да разследва и, ако е нужно, да интервенира за станалото събитие, когато това ще изискват интереситъ на английската държава. И, естествено, отъ това азъ вадя заключение, че ако г. министърътъ е намиралъ по едни или други съображения това за невъзможно, когато то му се наложи отъ народното представителство чрезъ отговора на тронното слово, той ще действува по-решително предъ съответнитъ лица за постигането на дадена целъ.

Въпросътъ е, г-да, защо именно въ отговора на тронната речъ да се иска да се помъсти това, което азъ предлагамъ. Не може да се постъпи другояче. Предвидено е въ правилника отправянето на питане и запитване къмъ съответния министъръ. Е добре, но това стана вече: по направеното по-рано питане относно неприлагането клаузитъ за правата на малцинствата, съответниятъ министъръ отговори навремето. Но сега тукъ вече станаха общи дебати не само по вътрешната политика, но и по външната политика на държавата. И, следователно, нѣма какво повече да каже съответниятъ министъръ, ако му се отпрати едно питане или запитване.

Ето защо, за да не се губи излишно време, най-доброто е да се вложи въ отговора на тронното слово този пасажъ, който предлагамъ.

Г. г. народни представители! Въпросътъ за правата на малцинствата е много деликатенъ. Той е единъ въпросъ, който съществува, и, дотогава докогато не се удовлетворятъ тия малцинства, дотогава докогато оставатъ неосъществени тѣхнитъ права, този въпросъ все ще си остава отворенъ. Но види се не само държавитъ, които трѣбва да приложатъ клаузитъ за правата на малцинствата, но и други държави и велики сили, които сѣ се ангажирали да искатъ прилагането на клаузитъ за правата на малцинствата, не взематъ присърдце това.

Азъ крайно съжалявамъ, че съмъ принуденъ да изложа историята по прилагането на тѣзи клаузи за правата на малцинствата, история недалечна, а датираща отъ преди десетина години. Известно е, че нашиятъ уважаемъ бившъ министъръ на външнитъ работи г. Калфовъ сполучи най-сетне въ Женева, съ помощта на придружаващитъ го г. г. народни представители Михаилъ Маджаровъ и проф. Данаиловъ, да уговори въ единъ протоколъ съ гръцкия делегатъ Политисъ предъ Обществото на народитъ начина, по който ще трѣбва да се приложатъ клаузитъ за правата на малцинствата. Това предизвика голѣма радостъ не само у насъ, но и въ самото Общество на народитъ въ Женева. Какво стана, обаче? Въ следующата сесия на Съвета на Обществото на народитъ се провали свършено този протоколъ. Той се провали по съображения, противоположни едно на друго. Първото съображение на г. докладчика на най-великата държава, който бѣше и председателъ на Съвета, първиятъ му мотивъ бѣше следниятъ. Той казва, че въ протокола се предвижда една международна комисия, която да настоява за прилагането клаузитъ за правата на малцинствата въ Гърция, респ. въ Македония, но Гърция възразява, че съ това се накръпява нейната суверенна властъ, че това съставя една външна намѣса въ вътрешнитъ работи на Гърция. Това възразение, казва докладчикътъ, е неприемливо. Защо? Защото Гърция предварително, а рѣгог е подписала едно задължение да приложи клаузитъ за правата на малцинствата въ своята територия. Съ приемането на това задължение тя значи е приела и външна намѣса въ вътрешнитъ си работи. И когато говори, че Гърция се е съгласила и се е задължила, той разбира Сенъ-Жерменския договоръ. Сенъ-Жерменскиятъ договоръ е онзи, въ който се помъстиха клаузитъ за правата на малцинствата. Този аргументъ е силенъ, той е правъ. И така си е. Обаче после какво дохожда? Другъ аргументъ: понеже атинскиятъ парламентъ не се съгласява да утвърди този протоколъ, той пада. Какъ е възможно това?

Защо си позволихъ да кажа, че аргументитъ сѣ противоположни единъ на другъ? Ако Гърция се е съгласила предварително да подпише задължението да приложи клаузитъ за правата на малцинствата и се е съгласила въ смисълъ, че това задължение ѝ е наложено отъ великитъ сили, то въ този случай договорътъ не може да се третира като обикновенъ търговски договоръ, който се подписва отъ нейнъ министъръ и зависи отъ Народното събрание да го утвърди или не. Въ случая на Гърция е наложено едно задължение отъ великитъ сили. Гърция го е приела и се е подписала. Тѣй че гръцкиятъ Парламентъ не може следъ това да отхвърли това наложено на Гърция задължение. Ако се допусне това, тогава нашиятъ Парламентъ можеше да отхвърли много отъ тия задължения, които се наложиха върху България. Щомъ Гърция, въ лицето на

изпълнителната властъ, се е съгласила съ това предложение, таитно се е съгласилъ и нейниятъ Парламентъ и, следователно, той не може да прави възразения.

Това сѣ двата най-силни аргументи. Единиятъ, обаче, оборва другия.

Истина е, че имаше една формална причина, въ смисълъ, че Политисъ, който бѣше подписалъ протокола отъ страна на Гърция, не билъ ималъ право да задължава изпълнителната властъ въ протокола, щото тя да тури въ действие този протоколъ преди утвърдението му въ Парламента. Тази аргументация пада сама по себе си, . . .

Г. Марковъ (з. в.): Въ страната нѣмаше ли нѣкаква революция?

И. Каранджуловъ (мак.) . . . защото щомъ е прието а рѣгог задължението, нѣма значение дали Политисъ е поелъ задължение да се прилага протоколътъ отъ изпълнителната властъ преди законодателната властъ да го е приела или не. И защо стана това, г-да? Това бѣше една игра съ задължението да се дадатъ права на малцинствата, игра до цинизъмъ.

Но позволете ми да кажа и друго нѣщо, още по-важно. Докладчикътъ г. Чембърлейнъ, като докладва за малцинствата въ Гърция, въ доклада си говори не за българско малцинство, а за славянско малцинство. А че въ Гърция има българско малцинство, въ това нѣма никакво съмнение, защото въ алинея втора отъ чл. 56 на Ньойския договоръ, като се споменава за малцинство, се разбира гръцко малцинство въ България и българско малцинство въ Гърция. На основание този чл. 56, алинея втора, отъ Ньойския договоръ е базирана конвенцията за доброволното изселване между България и Гърция. Тамъ много ярко се установява, че малцинството въ Гърция, за което е дума, е българско малцинство. Както ви казахъ, въ доклада на г. Чембърлейнъ за българското малцинство не се споменава, а се говори за славянско малцинство, разбира се, съ целъ България да нѣма право да се намѣсва тамъ, защото малцинството е славянско. Може да има и българско, но де ще го намѣрите между славянското малцинство? Въз основа на този докладъ, известно ви е, че се измъдри и така наречениятъ „Абецадаръ“.

Когато стана въпросъ предъ Камарата за това несправедливо отношение къмъ този протоколъ, уважаемиятъ министъръ на външнитъ работи, тогава г. Калфовъ, много добросъвестно възрази, че отсега нататкъ самото Общество на народитъ ще се грижи за правата на малцинствата въ Гърция, че то взема върху себе си тази грижа. И действително, макаръ че протоколътъ се унищожи, това не значи, че и правата на малцинствата се унищожаватъ. Протоколътъ само предвиждаше начина, по който ще се прилагатъ тия права, но не и унищожението на тия права.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Каранджуловъ! Свърши Ви се времето.

И. Каранджуловъ (мак.): Защо споменахъ всичко това, г. г. народни представители? Споменахъ го, защото ако действително Обществото на народитъ се натоварва само да се грижи за прилагане правата на малцинствата, естествено е, че трѣбва да се наумява на това Общество на народитъ за изпълнение на това негово задължение. Уважаемиятъ министъръ на външнитъ работи г. Буровъ сега представи работата, че такова искане за прилагане правата на малцинствата може да се счете като протестъ. Но азъ не виждамъ защо да се счита като протестъ. Това би било едно просто напомняне, едно заявление до надлежното мѣсто и нѣма защо да се счита като протестъ.

Това имахъ да кажа по отношение правата на малцинствата въ Гърция, респ. въ Македония.

По отношение правата на малцинствата въ Югославия. Азъ не искамъ сега да кажа, безъ друго да се искатъ тия права по единъ начинъ, който да се счете като протестъ, както изяви г. Буровъ. Сега, когато цѣлата атмосфера е изпълнена съ духъ на помирение, съ духъ на сближение съ нашата съседка, да видимъ има ли нѣщо, което да прѣчи за осъществяването на това сближение.

Какъ азъ, па и всѣки отъ васъ, г. г. народни представители, може да си представи картината на това помирение? Азъ си я представявамъ така. Отъ една страна българинътъ отива да протяга ръка за приятелство, за сближение, за побратимяване съ нашия съседъ. Отъ друга страна и нашиятъ съседъ сръбинътъ дохожда и протяга ръка за сближение, но като протяга едната си ръка, съ другата

ржка хванал един човѣкъ за гушата и го души, не му дава възможност да приказва. Вглежда се българинътъ въ лицето на този човѣкъ и вижда, че ноговиятъ братъ се души. Тогава българинътъ казва на съседа си: дай и другата ржка, дай и дветъ си рѣце да хванемъ, съ всичката душа и сърдце да станемъ добри приятели, но съседътъ отговаря: „Този човѣкъ казва, че е българинъ, а пъкъ азъ му казвамъ, че е сърбинъ, та за да се сблжикимъ, ела и ти да му кажешъ, че не е българинъ, а сърбинъ“. Това е картината, г-да. Нѣма защо да се счита, че ще бѣде протестъ отъ наша страна, ако се иска да се зачетатъ правата на българското малцинство въ Югославия, нѣма защо да се прави това искане въ форма на протестъ. Но понеже е въпросъ за сблжение, всѣки отъ насъ ще каже на нашия съседъ: „Пусни този човѣкъ, който си хваналъ за гушата, не го мѣчи, не карай и мене да го съветвамъ да се признае че е сърбинъ, когато е мой братъ, българинъ. Дай му малко свобода, азъ на драго сърдце ще се съглася на побратимяване“.

Г. г. народни представители! Прося извинение, ако ви отегча, но въ единъ малък парантезъ искамъ да повдигна единъ много важенъ въпросъ, който уважаемиятъ г. министъръ Буровъ повдигна и изясни. Касае се за продажбата на народнитѣ имоти въ Гърция. Мене ми е много приятно и съмъ длъженъ да благодаря на г. министъръ Буровъ, защото въпросътъ не е окончателно решенъ. Ако станаха нѣкакви движения по този въпросъ, причината бѣше, дето се заяви, че искането да не се продаватъ народнитѣ имоти въ Македония е една сантиментална политика и се противопоставяше на нея една реална политика. И, естествено, щомъ се противопоставяше една реална политика на една сантиментална, считаше се, че реалната политика ще се приложи. Но понеже уважаемиятъ г. Буровъ каза, че всички съвети ще се взематъ предъ видъ по този въпросъ, отъ наша страна азъ заявявамъ, че никой пътъ никой македонецъ не е искалъ България да има загуби отъ разрешаването на този въпросъ. Ние считаме, обаче, че конвенцията не дава право да се взема едно таково решение, каквото се предлага отъ гърцитѣ. Претенциитѣ на гърцитѣ за гърци народни имоти въ България сѣ неоснователни. Напр. манастирътъ „Св. Константинъ“ при Варна е добитъ съ касационно решение и има вече давностно владение. Същото се отнася и до другитѣ претенции на гърцитѣ за тѣхни имоти въ България. Така като се постави въпросътъ, нѣма да има загуба за България.

Но, г. г. народни представители, най-сетне не е зле, дето г. министърътъ на външнитѣ работи е намѣрилъ за нужно, за запазване интереситѣ на България, да направи единъ жестъ, само че за запазването на тия интереси, азъ бихъ желалъ да се отнесемъ до единъ неутраленъ съдъ, и то не предъ Обществото на народитѣ, защото азъ имахъ честта да кажа какво направи Обществото на народитѣ, а предъ Хагския арбитраженъ съдъ, който да даде едно окончателно справедливо решение.

Сега, позволете ми да прочета това допълнение, което искамъ да се прибави къмъ текста на отговора на тронното слово. Ние искаме къмъ предпоследния пасажъ да се прибавятъ следующитѣ думи: (Чете) „Продължавайки да изпълнява добросъвестно своитѣ задължения по договоритѣ, България служи за здравъ елементъ за свѣтовния миръ, за осигуряването на който се надѣва, че етническитѣ права на българскитѣ малцинства ще бѣдатъ зачетени“. Това допълнение, г. г. народни представители, съответствува съ теорията която много често разви уважаемиятъ г. министъръ на външнитѣ работи въ своята блестяща речъ. България продължава да изпълнява добросъвестно задълженията си по договора за миръ. Съ изпълнението на тия задължения тя служи за здравъ елементъ на свѣтовния миръ. Но свѣтовниятъ миръ още не е осигуренъ, има нѣщо, което туря този миръ въ опасностъ — това е именно неприлагането правата на малцинствата. Този свѣтовенъ миръ ще се осигури, като се зачетатъ етническитѣ права на българскитѣ малцинства.

Г. г. народни представители! Трѣбва да прибавя, че това наше искане никакъ не трѣбва да се счита като блямъ или недовѣрие къмъ нѣкой отъ г. г. министритѣ. Ние искаме да се вмѣсти този пасажъ въ отговора на тронното слово, защото считаме, че поне въ единъ актъ, трѣбва да фигурира, че ако изпълнителната властъ премълчава, то народното представителство не премълчава, а се застъпва за правата на българскитѣ малцинства въ съседнитѣ държави. Естествено, това ще даде възможностъ на г. министра да действува по-нататкъ.

Ще ми позволите да кажа две думи какво означаватъ клаузитѣ за правата на малцинствата, за да се види има ли

право България да иска прилагането на тия клаузи. Великитѣ държави победителки, като сѣ нѣмали политически причини, поради които да откажатъ отъ победенитѣ държави нѣкои територии и да ги предадатъ на своитѣ съюзници, за да ги увеличатъ, сѣ постановили съ клаузитѣ за правата на малцинствата, че тия малцинства, които минаватъ отъ роднитѣ държави къмъ съседнитѣ държави, ще си останатъ въ сѣщата народностъ, съ сѣщия езикъ, както въ родната държава. Това е целта на клаузитѣ за правата на меншествата. И, естествено е, че родната държава има право, има и задължение да иска прилагането на тия права. (Рѣкопльскания отъ македонската парламентарна група и нѣкои отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представител г. Димитъръ п. Николовъ.

Д. п. Николовъ (д. ср): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Вземамъ думата, за да се присѣдиня къмъ направеното предложение отъ г. Каранджуловъ, отъ името на македонската парламентарна група, въ защита на българскитѣ малцинства, въ защита на правата на българската нация и заедно съ това да подчертая, че едно отъ тия права, което е отъ жизнено значение за българския народъ, е правото на България да има свободенъ излазъ на Бѣломоре, право, което тържествено ѣ бѣ признато съ Ньойския договоръ.

За да подкрепя направеното предложение, ще разгледамъ нѣколко въпроси, които не бѣха засѣгнати отъ преждеговорившитѣ оратори, въпроси, които сѣ отъ жизненъ характеръ не само за интереситѣ на тракийскитѣ изгнаници и бѣжанци, чието мисль смѣтамъ, че изразявамъ, но и за интереситѣ на България и на цѣлия български народъ.

Тракийската емиграция въ България съзнава, колко сѣ деликатни тия въпроси. Тя винаги е изхождала отъ гледището да избѣгва старателно всѣко становище, което би могло да постави въ затруднено положение българското правителство и българския народъ, който така дружелюбно прие бѣжанцитѣ следъ изгонването имъ отъ роднитѣ имъ огнища. Но ние не можемъ да пропуснемъ единъ толкова важенъ актъ, какъвто е отговорътъ на тронното слово, отправенъ не до царя на България, а до царя на българитѣ, безъ да изкажемъ болкитѣ и справедливитѣ възжеления на тракийскитѣ българи.

Г. г. народни представители! Въ проекта на отговора на тронното слово се подчертава, че „политиката на миръ, лоялностъ и добросъседство, която България твърдо и неотклонно води, дава плодотворни резултати“. Безспорно е, че българското правителство води една политика на миръ, лоялностъ и добросъседство, политика, която е полезна за България, политика, която — нека се надѣваме — при една по-правилна преценка отъ страна на велики сили и съседни държави, ще може да възстанови силитѣ на българския народъ и да постави България въ по-добри условия на съществуване и развитие. Но както уважаемиятъ представител на македонската парламентарна група, така и азъ смѣтамъ за длъжностъ да подчертая, че усилията на българската политика да установи добросъседски отношения съ околнитѣ държави не намиратъ за съжаление всѣкога отзвукъ у нашитѣ съседни. Тѣ не проявиха къмъ България сѣщата политика на лоялностъ и добросъседство, на каквато тя имаше право и основание да разчита.

Азъ ще си позволя да спра вашето просвѣтено внимание върху нѣколко факти отъ политиката на Турция и на Гърция, дветѣ наши съседки, между които е подѣлена Тракия, която остана извънъ границитѣ на България, за да подкрепя горното твърдение, и да изтъкна какъ намаляватъ и изчезватъ българскитѣ малцинства въ тия страни, а заедно съ това да изтъкна и важноста на внесеното предложение.

Нѣма да се спирамъ на систематичната турска колонизационна политика, която се усили особено много следъ 1878 г. въ Одринско и която чрезъ настаняване на турски преселници въ българскитѣ села или въ тѣхнитѣ мери и чрезъ пропъждане на българитѣ отъ Тракия, се стараше да измѣни българската народностна физиономия на областта. Ще посоча само, че тая политика, започната отъ Митхадъ паша, продължена следъ 1879 г., особено се засили следъ 1908 г., когато младотурцитѣ се обявиха открито противъ българското население. Съ „закона за сдружаванията“, гласуванъ отъ турския парламентъ презъ есенята на 1909 г. се забраняваше „всѣка организация, имаща въ основата си народно название“. По силата на тоя

законъ бѣха разтурени българскитѣ конституционни клубове. Следъ това се гласуваха „законътъ за четитѣ“ и „законътъ за бездѣлницитѣ“, насочени противъ биштитѣ революционери и по-събудени българи, които по силата на тѣзи закони бѣха прогонени отъ родината имъ. Тая противобългарска политика достигна до своя апогей презъ 1913 г., когато — следъ нещастното за интереситѣ на българското племе оттегляне на българскитѣ войски отъ Чатаалджа — турцитѣ реокупираха Тракия и въ срокъ само отъ 24 часа изгониха всички българи отъ Тракия, а следъ това и отъ Мала-Азия, отъ роднитѣ имъ села. Останаха само българи въ Одринъ и Лозенградъ всичко около 3000 души — отъ които днесъ тамъ сѣ останали едва една десета часть. Тогава цариградскитѣ кореспондентъ на *Gazette de Francfort*, въ брой му отъ 29. X. 1913 г. писа: „Източна Тракия измѣнява съвършено физиономията си. Сѣ изключение на нѣколко грѣцки села между Деркосъ и Мидия, цѣлата страна става мохамеданска. По-ранс земитѣ, най-вече около Лозенградъ, бѣха населени съ българи. Сега българитѣ се изселватъ принудително. Въ безконечни кервани тѣ напушватъ Тракия начело съ своитѣ свещеници и заминаватъ за България. Това масово принудително изселване става бързо, защото въ жилищата и имотитѣ на българитѣ се настаняватъ турски преселници.“

Българитѣ отъ Тракия и Мала-Азия бѣха принудени да напушнатъ селата си, като изоставятъ земеделския си инвентаръ, богата житна реколта, пълни хамбари съ жито, изби, пълни съ вино и др. покрити и непокрити имоти — богатства, които по тогавашнитѣ оценки и по днешния курсъ на лева, заедно съ причиненитѣ вреди и загуби възлизатъ на повече отъ 10 милиарда лева. Разорението на тия българи бѣ пълно. Нещастията, които ги постигнаха бѣха толкова голѣми, че сѣ пълно основание уважаемиятъ професоръ Милетичъ подчертава въ предговора на своята книга „Разорението на тракийски българи презъ 1913 г.“, че „тракийскитѣ български погромъ имъ себе равенъ въ новата ни мъченическа история“. И като се вземе предъ видъ обстоятелството, че тия изгнаници бѣха заварени отъ голѣмата война ненастанени, че и до днесъ още стоятъ неземелени и ненастанени, и, че докато мъжетѣ, бащи и синове, бѣха на бойнитѣ полета, голѣма часть отъ женитѣ и децата измрѣха отъ мизерия и болести, твърдението на професоръ Милетичъ се явява действително изразъ на една печална история.

Турция използвава тежкото положение, въ което се намири България следъ балканската война и съ три дипломатически акта се постара да ликвидира съ въпроса за източно-тракийскитѣ изгнаници. На 16/29 септемврий 1913 г. България бѣ принудена да сключи Цариградския договоръ, който уреждаше отношенията между дветѣ страни; на 2/15 ноемврий с. г. се подписа Одринското съглашение специално за изгнаницитѣ отъ Тракия и на 18 октомврий 1925 г. се подписа Ангорския договоръ за приятелство между България и Турция.

Следъ намѣсата на България въ голѣмата война на страната на централнитѣ сили и на Турция, всѣки съ основане очакваше да види коренна промѣна въ отношенията на турското правителство къмъ българитѣ, особено като се имаше предъ видъ изявленне на министъръ Радославовъ, че България би могла да задържи Лозенградъ, но не настоявала на това, за да могатъ да се създадатъ трайни добросъседски и приятелски отношения между дветѣ страни. Но тия жертви отъ българска страна, за голѣмо съжаление, не бѣха оценени отъ турското правителство. Турция не прояви „приятелско“ държане къмъ България нито по въпроса за Добруджа, нито по Маришкия въпросъ, нито по въпроса за Екзархията, нито пъкъ по въпроса за изгнаницитѣ отъ Тракия и Мала-Азия. Какво искаха последнитѣ? — Да се върнатъ въ родината си и да бѣдатъ възстановени въ владѣние на имотитѣ си, като бѣдатъ обещетени за причиненитѣ имъ вреди и загуби. Но това тѣхно справедливо искане бѣ отхвърлено отъ Турция. Тоя въпросъ бѣ повдигнатъ и отъ българската делегация въ Ньои, която поднесе на конференцията за мира една 4 томна петиция, носеща подписитѣ на 31.176 глави на семейства, наброяващи 166.650 души, които молѣха да имъ се разреши да се върнатъ по роднитѣ си огнища. На 8 августъ 1919 г. конференцията за мира отговори на българската делегация въ смисълъ, че съюзнитѣ и сдружени сили ще взематъ необходимитѣ мѣрки, за да се тури край на въпросното положение. Но такива мѣрки не се взеха. На 26 декемврий 1922 г. сѣщиятъ въпросъ бѣ повдигнатъ

отъ българската делегация въ Лозанската конференция, а на 2 януарий 1923 г. — отъ делегатитѣ на организацията на тракийскитѣ изгнаници и бѣжанци, единъ отъ които имахъ честта да бѣда и азъ. Но турската делегация отказа да приеме да се разисква по единъ въпросъ, който — споредъ нея — билъ вече ликвидиранъ съ Одринското съглашение. Заслужава да се отбележи, че турската аргументация не ще да се е видѣла убедителна за съюзнитѣ представители, понеже тѣхнитѣ усилия целѣха да убедятъ Исметъ паша да бѣде по-отстъпчивъ. Така напр., Лордъ Кърсонъ, английскитѣ министъръ на външитѣ работи и пръвъ делегатъ въ конференцията, обръщайки се къмъ първия турски делегатъ, му каза: „Защо се показвате толкова немилостивъ къмъ българитѣ отъ Източна-Тракия? Българитѣ сѣ въ Тракия по-рано и отъ Васъ. Вънъ отъ това, не бѣха ли тѣ вашитѣ лоялни съюзници презъ време на войната?“

Турската делегация, обаче, остана непреклонна. Съюзнитѣ отстапиха. Въпросътъ остана да се разреши съ прѣки преговори между България и Турция. И, въпрѣки, даденитѣ въ Лозана увѣрения отъ нѣкои членове на турската делегация, че тоя въпросъ ще се разгледа въ Цариградъ при по-приятелска атмосфера между дветѣ заинтересовани страни, дълго воденитѣ преговори завършиха съ подписването на Ангорския договоръ отъ 18 октомврий 1925 г., по силата на който на изгнаницитѣ отъ източна Тракия и Мала-Азия се отнема правото да се върнатъ по роднитѣ си домове.

Издагайки това, целѣта ми не е да разгледамъ тоя договоръ. Той е вече ратифициранъ. Искахъ само да отбележа, какъ Ангора отговори на лоялното държане на България, и какъ ѣ се отплаща за услугитѣ ѣ презъ време на голѣмата война. Духътъ на ангорския договоръ е духъ на ония договори, които се диктуваха отъ победителитѣ следъ голѣмата война — договори, въ които силата доминира надъ правото. Той не е договоръ на бивши съюзници, нито такъвъ на приятелски настроени по между си страни, каквито ние всѣкога сме ратували, че трѣбва да бѣдатъ Турция и България.

Но онова, което е още по-печално, то е, че и следъ тоя договоръ на вѣчно приятелство и кенакърнимъ миръ, Ангора продължава да води една политика на недобро съседство. Тя се стреми да изгони и съвсемъ малкото българци, които сѣ останали въ Турция. Презъ м. май т. г. тя изгони отъ Лозенградъ нѣколко семейства по единъ начинъ, който не е позволенъ между приятелски държави. А въ самия денъ на подписването приятелския договоръ тя демонстративно отне правото на 60 души българи отъ Деркосъ да живѣятъ въ родното си село и на сила ги изгони отъ тѣхнитѣ жилища, а спрѣмо единственото българско село въ Турция, с. Курфалжъ, въ околността на Цариградъ, тя проявява една неприязненост, която просто оскърбява българското национално чувство. Въпрѣки изричния текстъ на забележката къмъ буква А на протокола, приложенъ къмъ Ангорския договоръ за приятелство, че се считатъ като принадлежащи къмъ българското малцинство турскитѣ подданици отъ християнско вѣроизповѣдание, чийто матеренъ езикъ е български, какъвто е езикътъ на курфалийци, ангорското правителство се опитва отъ нѣколко години насамъ да изсели тия българи въ Гърция по силата на грѣцко-българската комисија за изселванията, подъ предлогъ, че тѣ сѣ били записани като патриаршисти, като ги лишава същевременно и отъ религиозна, и отъ училищна свобода. Затруднения се правятъ и на ония българи, въ чийто нофузи е отбелязано, че сѣ християни или румилети, подъ каквито наименования по-рано минаваха всички българи отъ турската империя, макаръ материятъ имъ езикъ да е български.

При изричния текстъ на договора, че мюсюлманскитѣ малцинства въ България ще се ползуватъ отъ всички разпореждания за покровителство на малцинствата, уговорени въ Ньойския договоръ — съ каквито права, трѣбва да подчертая, много широко се ползуватъ мюсюлманитѣ въ България — а българскитѣ малцинства въ Турция ще се ползуватъ споредъ договора, отъ разпорежданията за покровителство на малцинствата, уговорени въ Лозанския договоръ, подобно третиране на българскитѣ малцинства въ Турция не издава ли, че Ангорското правителство саботира приложението на Ангорския договоръ за приятелство и че иска да се ползува самъ отъ облагитѣ, които той му дава, безъ да иска да изпълни и ония минимални задължения, които тоя договоръ му възлага?

Съгласно буква В на протокола, приложенъ къмъ договора, недвижимитъ имоти на българитъ въ европейската територия на турската република, съ изключение на Цариградъ, които сж се изселили въ България следъ 5/18 октомврий 1912 г., оставатъ собственост на турската държава; а недвижимитъ имоти, принадлежащи на мюсюлманитъ, въ територията на Отоманската империя, откъснати следствие Балканската война, които сж се изселили въ Турция следъ 5/18 октомврий 1912 г., оставатъ въ полза на българската държава. Съ това постановление на договора разоренитъ източно-тракийски изгнаници сж лишени отъ въковнитъ си имоти.

Дълга да подчертая, обаче, че тракийскитъ изгнаници своевременно заявиха предъ Обществото на народитъ, че тѣхнитъ права върху роднитъ имъ огнища и въковни имоти сж свещени и неотемлими и че тѣ не могатъ да имъ бждатъ отънети отъ единъ договоръ, който е сключенъ безъ тѣхно съгласие и противъ тѣхната воля и който противоречи на принципитъ на международното право и на справедливостта. И понеже тракийскитъ изгнаници не смѣтатъ тоя въпросъ за ликвидирани, нито допущатъ, че българската държава ще иска да задържи за себе си стойността на доменатитъ по-горе мюсюлмански имоти, при създаденото фактическо положение, тѣ се надвѣватъ, че облекчението, предвидено въ чл. 50 отъ закона за селскостопанското настаняване на бѣжанцитъ, ще бжде увеличено и разширено за изгнаницитъ отъ източна Тракия, които живѣятъ въ градоветъ, и че министъръ-председателтъ, който миналата година взе така присърдце тѣхното положение, не ще пропусне да направи всичко възможно за удовлетворение на тѣхнитъ справедливи искания.

Г. г. народни представители! Въ обширната дипломатическа литература не е позната по-голяма и по-жестоката подигравка съ съдържанието и смисъла на думитъ и на договорнитъ постановления отъ тая, легнала въ конвенцията относително свободата за емиграцията на народноститъ малцинства, подписана на 27 ноемврий 1919 г. между Гърция и България. Тя бѣ наложена на България и бѣ едно оръжие противъ българското население, останало извънъ предѣлитъ на царството. Тя съставляваше едно народно бедствие и колкото по-скоро престанеше да се прилага, толкова би било по-добре отъ гледището на българскитъ национални интереси. Но намѣриха се мотиви, не само за продължаване нѣколко пѣти на срока ѝ, но и за разширение на нейната сила и вънъ отъ Македония — върху западна Тракия, която при подписването на конвенцията не бѣше дадена още на Гърция. Ние нѣма защо да се спираме върху тия мотиви. Ще подчертаемъ само, че съкратяването на времето за нейното приложение и ограничаване размѣритъ на това народно бедствие бѣ единъ повелителенъ дългъ.

Върпѣки изрични текстъ на чл. 1 отъ конвенцията, че договорящитъ страни признаватъ на своитъ подданици отъ етническитъ малцинства правото да се изселятъ свободно, непринудено, доброволно, изселването на българитъ отъ западна Тракия и източна Македония не бѣ такова, а принудително. Това не отрича дори председателтъ на гръцко-българската подкомисия за Македония Джонъ Сьндерсъ, който въ изявлението предъ редактора на в. „Елевтеросъ Типосъ“, печатани въ броя му отъ 7 юний 1924 г. казва: „Въ долината на р. „Бистрица“ и Леринско — изобщо въ западна Македония — не се отбелязва стремение къмъ изселване, защото тамъ не сж изпратени маса гръцки бѣжанци за заселване. Напротивъ, като се взремъ въ клина, чийто крайща се простиратъ на западъ къмъ Енидже-Вардаръ, а на изтокъ къмъ Дрина, забелязваме, че българското население, намирайки се подъ икономическо бѣжанско давление, притискане, принуждава се да се изселява“. Сжщиятъ признава въ тѣзи изявления, че отъ момента, въ който следъ малоазиатската катастрофа вълнитъ на гръцки бѣжанци наводнили Македония и западна Тракия, българитъ поради общото икономическо състояние и давлението на обстоятелствата се принуждавали да си отидатъ.

Отъ френската революция насамъ, правото на човѣка да живѣе кждето иска се смѣта като едно основно негово право. Насилието върху тая свобода се смѣта като едно голѣмо престѣпление. И затова принудителното изселване на българитъ отъ източна и западна Тракия не може да се оправдае. То бѣше и си остава едно престѣпление, понеже тѣзи изгнаници бѣха третираны като размѣнна монета и като вещи, които могатъ да бждатъ изпращани и хвърляни навсѣкде.

Самиятъ авторъ на тая жестока конвенция, г. Венизелосъ, се ужаси отъ нейнитъ последици, когато турцитъ въ Лозанската конференция наложиха задължителната размѣна на гръцкитъ и турски населения. Бившиятъ министъръ Александъръ Карапаносъ се яви въ Лозана като делегатъ на гръцкитъ бѣжанци отъ Мала-Азия и отъ източна Тракия и въ едно писмо до конференцията отъ 29 януарий 1923 г. протестира противъ всѣка размѣна, която не е факултативна. „На принципа на задължителната размѣна — пишеше той — липсва не само морална основа, но сжщо и юридическа такава, защото никога тоя принципъ не е фигуриралъ между правата на гражданитъ — писани или не — на никоя държава“.

Въ заседанието на 27 януарий с. г. на комисията по териториалнитъ и военни въпроси, която разглеждаше гръцко-турската конвенция за размѣна на населението, г. Венизелосъ прочете една декларация, въ която, между другото, казва: „На задължителния характеръ на размѣната на населението между Гърция и Турция, гръцкото правителство и гръцката делегация винаги сж гледали съ особена антипатия. Презъ време на продължителнитъ разсуждения върху тая размѣна гръцката делегация не пропусна да изложи своитъ идеи, както предъ комисията, така и предъ подкомисията. Много пѣти тя заяви, че е готова да се откаже отъ задължителната размѣна, стига на гръцкитъ населения, отдалечени отъ огнищата си, да се разреши безпрепятствено да се върнатъ пакъ въ тѣхъ. Съ подобно предложение тя смѣташе, че защитава основното право на всѣки човѣкъ да живѣе въ родната си страна и да живѣе въ нея свободно. А и Гърция отъ друга страна би била честита да запази у себе си трудолюбивото население, противъ което ней е отвратително да взема изключителни мѣрки“.

За това основно право на човѣка, за което говори г. Венизелосъ, се борятъ и тракийци, и македонци, и всички българи, прокудени отъ поробенитъ български покрайнини. И тѣ всѣкога сж поддържали, че всѣки човѣкъ има право да живѣе въ родната си страна и да живѣе въ нея свободно и че държавата е длъжна да му гарантира действителното ползуване отъ това право. По тая причина, тѣ сж били и оставатъ противъ конвенцията за изселванията и противъ всички нейни последици, понеже имъ отнема възможността да се ползуватъ отъ това основно право на всѣки човѣкъ, още повече, като се вземе предъ видъ, че изселването на българитъ отъ източна Тракия, а следъ това и на ония отъ западна Тракия стана по единъ строго определенъ планъ, като предварително голѣма частъ отъ българитъ отъ западна Тракия бѣха изпратени на заточение по островитъ, кждето мнозина оставиха своитъ мъченически кости.

Г. г. народни представители! Гръцката колонизационна политика бѣ насочена главно въ западна Тракия и източна Македония. Когато още презъ м. м. януарий и февруарий 1923 г. гръцкитъ военни власти предприеха едно общо депортиране на българското население отъ западна Тракия въ вътрешността на Гърция и по островитъ, пролича тѣхното намѣрение да обезбългарятъ преди всичко, Бѣломорска Тракия и да я заселятъ съ гръцки бѣжанци, за да отстранятъ българския елементъ отъ Бѣлото море. Това бѣ изразъ на една политика, която има интересъ да държи българитъ далечъ отъ Бѣлото море и да не позволява на българската държава да има достъп до свободно море. Върпѣки поетото отъ съюзенитъ и сдруженитъ сили задължение по чл. 48 отъ Ньойския договоръ, да осигурятъ на България излази на Егейско море, това задължение още не е изпълнено.

Българското гледище за реаленъ, действителенъ излазъ на Бѣло море е известно. Г. Венизелосъ, обаче, както въ Лозанската конференция, когато бѣ сложенъ за разглеждане тоя въпросъ, така и чрезъ изявления въ печата, лансира идеята, че пристанището, което представлявало за България известенъ интересъ не е Деде-Агачъ, а Солунъ. И той добавяше, че гръцкото правителство е разположено да преговаря съ България относно улесненията, които може да се направятъ на българския транзитъ презъ Солунъ. Тая теза не веднажъ вече се поддържа въ гръцкия печатъ. Очевидно е, че поддръжницитъ на това гледище се стараятъ да отклонятъ въпроса за излаза на България на Бѣло море отъ естествения пѣтъ на неговото разрешение, който ние смѣтаме, че не може да се търси другаде, освенъ въ западна Тракия, при отнимането на която се предвидъ въ Ньойския договоръ клаузата за български излазъ на Бѣло

море. Но дали не се преследва от друга страна с това предложение и целта да се поставят чрез това въ стълкновение България и Югославия, да се отслабят голѣмитѣ търговски центрове Варна и Бургазъ, като се направи самата столица на България, София, подчинена на Солунъ въ търговско и икономическо отношение?

Г. г. народни представители! Тракийскиятъ въпросъ е тѣсно свързанъ съ добре разбранитѣ интереси и съ самото бъдеще на българския народъ, макаръ тоя въпросъ да не е билъ досега надлежно оценяванъ. Излазътъ на свободно море е несъмнено единъ отъ първостепеннитѣ въпроси на българската политика, защото е отъ жизнено значение за разцвѣта на стопанскитѣ сили на нацията, за правилното стопанско развитието на народа и държавата ни. Въ близкото минало нашитѣ западни съседи имаха да разрешаватъ единъ подобенъ въпросъ за излазъ на Адриатика, важноста на който се схващаше еднакво отъ всички слове на населението. Ако и ние всички имаме съзнанието за първенстващото значение на въпроса за българския излазъ на Егея, то не може да има съмнение, че той ще се реализира, още повече, че тоя излазъ е едно право, признато на България съ Ньойския договоръ.

Но и азъ сподѣлямъ гледището на уважаемия министъръ на външнитѣ работи, че не трѣбва да се бърза, не трѣбва да се форсиратъ събитията. Въ историята на народитѣ годинитѣ, дори отдалѣни десетилѣтия не играятъ решаваща роль. Нека се научимъ да чакаме и съ търпение и постоянство, но съ правилно насочване на народнитѣ сили да преследваме добре обмисленитѣ и градирани по важностъ обекти на българската външна политика.

Г. г. народни представители! Въ една своя речъ следъ конференцията въ Локарно, германскиятъ канцлеръ д-ръ Лутеръ бѣ казалъ: „Истинскиятъ миръ може да съществува само въ едно общечитие, основано върху принципа на равенството: равенството е предварително условие за ползотворното сътрудничество въ великата задача на мира“. Това равенство по отношение на България, за съжаление, както вече се изтъкна, не съществува. Но ние трѣбва да се стараемъ да го извоюваме.

Както вече изложихъ, не винаги искренитѣ усилия на българското правителство да постигне по пътя на мира и на справедливостта трайно разбирателство съ съседнитѣ страни сж намирали благоприятенъ отзвукъ у тия последнитѣ. Не винаги твърдата воля на българския народъ да заживѣе братски и приятелски съ съседнитѣ народи се е сподѣляла отъ тѣхъ и не всѣкога сж оценявани отъ тѣхъ жертвитѣ на България за каузата на мира.

Но нека не губимъ надежда, че тоя духъ на недовѣрие, отъ който сж пропиги междубалканскитѣ отношения, постепенно ще изчезне и че балканскитѣ държавници ще вложатъ въ своитѣ политически схващания повече справедливостъ и по-добра воля.

Балканскиятъ миръ може да бѣде основанъ само на равновесието въ отношенията между балканскитѣ държави. Нека се надѣваме и нека подчертаемъ тая надежда въ отговора на тронното слово, отправенъ до Царя на Българитѣ, че тоя миръ, който е еднакво цененъ, както за единъ, така и за другитѣ, ще почива за въ бъдеще на сигурната база на справедливостта, на взаимното уважение, на взаимното зачитане правата включително и ония на етническитѣ малцинства, на признаването и зачитането правата на българската нация, на пълното равенство, което единично ще може да постави по-здрави устои на нетрайния още миръ на Балканитѣ. (Ръжкоплѣскания отъ македонцитѣ, националлибералитѣ и отъ нѣкои сговористи)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Отъ това, което чухъ отъ двамата оратори, потвърждава се откоде установената истина, че нещастieto на българския народъ не е само въ загубата на неговитѣ земи, но това нещастие е и въ откъсването на части отъ живото тѣло, успокояването на които е въпросъ на времето, е въпросъ на много сътрудничества и други облекчения. Но това успокояване, за жалость, не може да не остави следи въ развитието на българския народъ и да не се отразява върху българската държава. Обаче, ако ние преценимъ действително си въ близкото минало, всички ще дойдемъ до едно заключение — че капиталната грѣшка на нашата държава бѣ, дето тя се нагърбваше да разрешава

всички въпроси изведнѣжъ. Втора грѣшка бѣ, че българската държава не съумѣ да води своя политика, а се оставяше понѣкога да бѣде политиката ѝ измѣнявана въ едни или други насоки отъ лица, които по своето положение не можеха да схванатъ цѣлия хоризонтъ, въ който се движеше политиката на българската държава. Обичамъ да вѣрвамъ, че тѣзи грѣшки, поради които много скѣпо платихме, нѣма да се допуснатъ отново отъ българската държава. (Ръжкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Въ отговоръ на изложението, което направи г. п. Николовъ, изложение доста поучително и много трогателно, азъ съмъ длъженъ да кажа само нѣколко думи по единъ въпросъ, по който той лично ме засегна.

Той спомена, че азъ съмъ билъ обащалъ едно възмездие на тракийци за имотитѣ имъ, които по силата на конвенцията съ Турция останаха като безвъзмездна собственостъ на турската държава. Но това мое обещание, г. п. Николовъ, е изпълнено, това възмездие е дадено. Въ закона за селско-стопанското настаняване на бѣжанцитѣ се казва, че докато всички бѣжанци ще плащатъ точно стойността на даденитѣ имъ земи, избѣгалитѣ и изселилитѣ се отъ източна Тракия, имотитѣ на които сж останали безвъзмездно на Турция, ще плащатъ само половината отъ тая стойностъ. Съ това облекчение не азъ, а българскиятъ Парламентъ, българската държава се счита издѣлжена къмъ тѣзи бѣжанци.

Сега по предложението на г. Каранджуловъ. Г. г. народни представители! Азъ разбирамъ това, което кара г. Каранджуловъ да изнася едно такова предложение. Но той, обичамъ да вѣрвамъ, нѣма да ме опровергае, ако кажа, че въ тронното слово, както и въ отговора, това, което иска г. Каранджуловъ, се съдържа въ съответния пассажъ. Защото въ тронното слово се говори за облекчение — или какъ бѣше казано тамъ — душата на българския народъ. Съ какво вие ще успокоите душата на българския народъ, ако не съ всички онѣзи облекчения, които, ако станатъ, ще предотвратятъ онѣзи огорчения, които идватъ? Между тѣхъ, безспорно, както тѣи обширно и обстойно г. министърътъ на външнитѣ работи изложи, влиза и въпросътъ за малцинствата.

Но сега се пита: трѣбва ли ние да излизаме съ всички въпроси, трѣбва ли при всѣки моментъ тѣмъ да даваме преднина, или трѣбва най-после да замѣгляваме единъ отговоръ на тронното слово и да омаловажаваме значението му съ известни подробности? Азъ, г. г. народни представители, съмъ убеденъ, че ако въ отговора на тронното слово се прибави това, което се иска отъ г. Каранджуловъ, съ нищо нѣма да се засили постигането на целта, която се преследва съ неговото предложение. Това, което се иска, то се съдържа въ текста на отговора на тронното слово. И то се разбира, особено следъ обясненията, които станаха въ Парламента.

Затуй азъ моля г. г. вносителитѣ да се откажатъ отъ това предложение. Но ако не се откажатъ, азъ по никой начинъ не мога да се съглася то да бѣде придадено къмъ отговора на тронното слово, съ огледъ на политиката, която трѣбва да води българската държава, а не нѣкой другъ. (Ръжкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Н. Мушановъ (д): По същество Вие сте съгласни. Това е формаленъ въпросъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Да не влизамъ въ споръ поне съ тебе, г. Мушановъ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Ще поставя на гласуване предложението на г. Каранджуловъ. Чухте съдържанието му.

Кои то приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Меншество, Събранието не приема.

Кои то приематъ пассажа трети, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Докладчикъ С. Мошановъ (д. ср): (Чете)

„Ваше Величество,

Народното представителство ще положи всички грижи, за да разгледа презъ тая извънредна сесия, както бюджетитѣ за приходитѣ и разходитѣ по разнитѣ фондове и за извънреднитѣ държавни приходи и разходи, така и дру-

гитъ предложени отъ правителството законодателни мѣрки, които биха целили стопанското заздравяване и напредъкъ на страната.

Да живѣе Негово Величество Царя!
Да живѣе България!

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Които приематъ пасажъ четвърти, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Понеже въ вторникъ е Петровденъ, азъ предлагамъ следующето заседание да бѣде въ срѣда, като ще моля г. г. народнитѣ представители да се явятъ колкото се може по-рано на заседание въ срѣда.

Въ дневния редъ на първо мѣсто ще бѣде трето четене отговора на тронното слово.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има предложение отъ г. министъръ-председателя следующето заседание да бѣде въ срѣда, съ следния дневенъ редъ:

1. Трето четене отговора на тронното слово.
 2. Първо четене законопроекта за освобождаване отъ отговорностъ длъжностнитѣ лица презъ време на войната и пр.
 3. Второ четене законопроекта за довършване на държавни сгради.
 4. Одобряване предложението за освобождаване отъ митни бери формени ученически шапки за Италианското училище въ София.
 5. Първо четене законопроекта за даване премии на държавнитѣ служители отъ строителния отдѣлъ.
- Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.
Затварямъ заседанието.

(Затворено въ 19 ч. 20 м.)

Подпредседателъ: Д-ръ Б. ВАЗОВЪ

Замѣстникъ-секретаръ: П. ГАГОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	Отр.		Отр.
Отпуски, разрешени на народнитѣ представители: Кънчо Кънчевъ, Йорданъ Мирчевъ, Димитъръ Дрѣнски и Никола Мушановъ	259	рация на Софийската I-класна митница на 2 май 1927 г. подъ № 1913 (Съобщение)	259
Питане отъ народния представителъ Х. Баевъ къмъ ми- нистра на вътрешнитѣ работи и народното здраве относително арестуването на нѣкои лица въ с. Кривина, Новоселска околия (Съобщение)	259	2) за освобождаване отъ митни бери внасянитѣ отъ Министерството на войната бензинъ, масла, грезъ, карбитъ и други консомативни материали (Приемане)	259
Предложения: 1) за освобождаване отъ митни бери пристигна- литѣ 14 каси бубарски принадлежности на д-ръ Х. Мановъ отъ Враца, обявени съ вносна декла-		Проектъ за отговоръ на тронното слово (Продължение разискванията и приемане на първо и второ че- тене)	259
		Дневенъ редъ за следующето заседание	273